

**KOMERCIJALNA BANKA A.D.,
BUDVA**

**Finansijski izvještaji
31. decembar 2016. godine
i izvještaj nezavisnog revizora**

SADRŽAJ	Strana
Izveštaj nezavisnog revizora	1-2
Bilans uspjeha od 1. januara do 31. decembra 2016. godine	3
Izveštaj o ukupnom ostalom rezultatu od 1. januara do 31. decembra 2016. godine	4
Bilans stanja na dan 31. decembra 2016. godine	5
Iskaz o promjenama na kapitalu d 1. januara do 31. decembra 2016. godine	6
Iskaz o tokovima gotovine od 1. januara do 31. decembra 2016. godine	7
Napomene uz finansijske izvještaje	8-78

Building a better
working world

Ernst & Young Montenegro d.o.o.
Serdara Jola Piletića
PC Palada (II sprat) lokal ZA
81000 Podgorica, Crna Gora

Tel: +382 20 238 477
Fax: +382 20 238 476
ey.com

IZVJEŠTAJ NEZAVISNOG REVIZORA AKCIONARIMA KOMERCIJALNE BANKE A.D., BUDVA

Izveštaj na finansijske izvještaje

Izvršili smo reviziju finansijskih izvještaja Komercijalne banke A.D., Budva (u daljem tekstu: „Banka”), koji obuhvataju bilans stanja na dan 31. decembra 2016. godine, bilans uspjeha, iskaz o promjenama na kapitalu i iskaz o novčanim tokovima za godinu koja se završila na taj dan, kao i pregled značajnih računovodstvenih politika i ostalih napomena uz finansijske izvještaje.

Odgovornost rukovodstva za finansijske izvještaje

Rukovodstvo Banke je odgovorno za pripremu i objektivno prikazivanje ovih finansijskih izvještaja u skladu sa Zakonom o računovodstvu Crne Gore i propisima Centralne Banke Crne Gore koji regulišu finansijsko izvještavanje banaka, kao i za interne kontrole koje rukovodstvo smatra neophodnim da omoguće pripremu finansijskih izvještaja koji ne sadrže materijalno značajne pogrešne iskaze, nastale usljed prevare ili greške.

Odgovornost revizora

Naša je odgovornost da izrazimo mišljenje o finansijskim izvještajima, na osnovu revizije koju smo izvršili. Reviziju smo izvršili u skladu sa Standardima Revizije primjenljivim u Crnoj Gori. Ovi standardi nalažu da se pridržavamo etičkih normi i da reviziju planiramo i izvršimo na način koji omogućava da se, u razumnoj mjeri, uvjerimo da finansijski izvještaji ne sadrže materijalno značajne pogrešne iskaze.

Revizija obuhvata sprovođenje procedura u cilju prikupljanja revizorskih dokaza o iznosima i objelodanjivanjima u finansijskim izvještajima. Izbor revizorskih procedura zavisi od procjene revizora pri čemu se uzima u obzir i ocjena rizika da li finansijski izvještaji sadrže materijalno značajne pogrešne iskaze nastale usljed prevare ili greške. Vršeci procjenu takvog rizika, revizor razmatra i interne kontrole bitne za pripremu i objektivno prikazivanje finansijskih izvještaja pravnog lica, u cilju kreiranja odgovarajućih revizorskih procedura u skladu sa okolnostima, ali ne i u cilju izražavanja mišljenja o efikasnosti internih kontrola Banke. Revizija takođe uključuje ocjenu opravdanosti primjene odgovarajućih računovodstvenih politika i računovodstvenih procjena izvršenih od strane rukovodstva, kao i ocjenu opšte prezentacije finansijskih izvještaja.

Smatramo da su revizorski dokazi koje smo prikupili dovoljni i odgovarajući da obezbijede osnovu za izražavanje našeg mišljenja.

Mišljenje

Po našem mišljenju, finansijski izvještaji prikazuju objektivno i istinito finansijsko stanje Banke na dan 31. decembra 2016. godine i rezultate njenog poslovanja i novčane tokove za godinu koja se završila na taj dan, u skladu sa Zakonom o računovodstvu Crne Gore i propisima Centralne Banke Crne Gore koji regulišu finansijsko izvještavanje banaka.

Ostala pitanja

Finansijski izvještaji Banke za godinu koja se završila 31. decembra 2015. bili su predmet revizije drugog revizora koji je 26. februara 2016. godine izrazio mišljenje bez rezerve, sa skretanjem pažnje na neusaglašenost Banke sa limitom propisanim Zakonom o bankama u dijelu pokazatelja izloženosti prema jednom licu.

Podgorica, 24. mart 2017. godine

Ernst & Young Montenegro d.o.o.
Podgorica, Crna Gora

Stephen Fish
Partner

Danijela Jović
Danijela Jović
Ovlašćeni revizor

BILANS USPJEHA

Od 1. januara do 31. decembra 2016. godine
(Iznosi u hiljadama EUR)

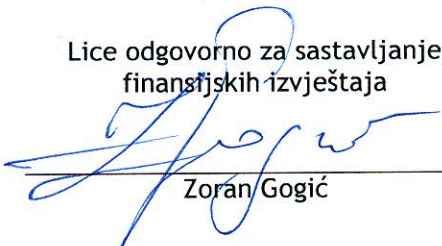
	Napomene	2016.	2015.
Prihodi od kamata	3.1., 4a	3,775	5,217
Rashodi od kamata	3.1., 4b	(795)	(1,400)
Neto prihodi od kamata		2,980	3,817
Troškovi obezvrjeđenja	3.6., 5a	(7,559)	(4,634)
Troškovi rezervisanja	3.6., 5b	(1,200)	(115)
Prihodi od naknada i provizija	3.1., 6a	1,396	1,494
Rashodi naknada i provizija	3.1., 6b	(778)	(681)
Neto prihodi od naknada i provizija		618	813
Neto dobiti od investicionih hartija od vrijednosti		679	125
Neto dobiti od kursnih razlika	3.2	57	50
Troškovi zaposlenih	7	(2,379)	(2,576)
Opšti i administrativni troškovi	8	(1,789)	(1,881)
Troškovi amortizacije	9	(236)	(280)
Ostali rashodi		(226)	(347)
Ostali prihodi	10	53	45
OPERATIVNI GUBITAK		(9,002)	(4,983)
Porez na dobit	3.3., 12	66	(4)
NETO GUBITAK		(9,068)	(4,987)
Zarada po akciji	34	(3.313)	(1.821)

Napomene na narednim stranama
čine sastavni dio ovih finansijskih izvještaja.

Ovi finansijski izvještaji su usvojeni od strane Odbora direktora Komercijalne banke A.D., Budva, Odlukom broj 3/3, od 10. februara 2017. godine.

Potpisano u ime Komercijalne banke A.D., Budva:

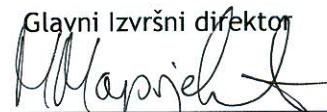
Lice odgovorno za sastavljanje
finansijskih izvještaja

Zoran Gogić

Glavni Izvršni direktor

Mirko Marojević

IZVJEŠTAJ O UKUPNOM OSTALOM REZULTATU
Od 1. januara do 31. decembra 2016. godine
(U hiljadama EUR)

	<u>Napomene</u>	<u>2016.</u>	<u>2015.</u>
Neto gubitak		(9,068)	(4,987)
Ukupni ostali rezultat		745	(35)
Nerealizovani neto dobitak / gubitak po osnovu finansijskih sredstava raspoloživih za prodaju, prije oporezivanja		(148)	(2)
Aktuarski dobitak / gubitak po osnovu dugoročnih naknada zaposlenima		(3)	(37)
Revalorizacija po osnovu nekretnina, postrojenja i opreme		970	-
Porez na prihod po osnovu stavki ukupnog ostalog rezultata		(74)	4
Ukupan ostali rezultat		(8,323)	(5,022)

Napomene na narednim stranama čine sastavni dio ovih finansijskih izvještaja.

Ovi finansijski izvještaji su usvojeni od strane Odbora direktora Komercijalne banke A.D., Budva, Odlukom broj 3/3, od 10. februara 2017. godine.

Potpisano u ime Komercijalne banke A.D., Budva:

Lice odgovorno za sastavljanje
finansijskih izvještaja

Zoran Gogić

Glavni Izvršni direktor

Mirko Marojević

BILANS STANJA
Na dan 31. decembra 2016. godine
(U hiljadama EUR)

	Napomene	31. decembra 2016.	31. decembra 2015.- reklasifikovano
SREDSTVA			
Novčana sredstva i računi depozita kod centralnih banaka	13	19,614	12,297
Kredit i potraživanja od banaka	14	7,485	15,711
Kredit i potraživanja od klijenata	3.5.,15	47,492	51,261
Investicione hartije od vrijednosti			
- raspoložive za prodaju	16.a	21,287	15,933
- koje se drže do dospelosti	16.b	2,989	-
Investicione nekretnine/nepokretnosti	19	963	-
Nekretnine, postrojenja i oprema	17	2,813	1,646
Nematerijalna sredstva	18	104	139
Odložena poreska sredstva	12.a	6	21
Ostala finansijska potraživanja	20	584	797
Ostala poslovna potraživanja	21	7,234	12,174
UKUPNA SREDSTVA		110,571	109,979
OBAVEZE			
Depoziti banaka		37	35
Depoziti klijenata	22	84,219	76,819
Pozajmljena sredstva od ostalih klijenata	23	4,862	4,879
Rezerve	24	1,658	520
Tekuće poreske obaveze	12	61	6
Odložene poreske obaveze	12.b	212	98
Ostale obaveze	25	517	225
UKUPNE OBAVEZE		91,566	82,582
KAPITAL			
	26		
Akcijski kapital		27,370	27,370
(Akumulirani gubitak) / Neraspoređena dobit		(3,835)	92
Gubitak tekuće godine		(9,068)	(4,987)
Ostale rezerve		4,538	4,922
UKUPAN KAPITAL		19,005	27,397
UKUPNI KAPITAL I OBAVEZE		110,571	109,979
VANBILANSNA EVIDENCIJA	28	142,812	211,927

Napomene na narednim stranama
čine sastavni dio ovih finansijskih izvještaja.

Ovi finansijski izvještaji su usvojeni od strane Odbora direktora Komercijalne banke A.D., Budva, Odlukom broj 3/3, od 10. februara 2017. godine.

Potpisano u ime Komercijalne banke A.D., Budva:

Lice odgovorno za sastavljanje
finansijskih izvještaja

Zoran Gogić

Glavni izvršni direktor

Mirko Marojević

ISKAZ O PROMJENAMA NA KAPITALU
Od 1. januara do 31. decembra 2016. godine
(U hiljadama EUR)

	Akcijski kapital	Ostale rezerve	Neraspoređena dobit/akumulirani gubitak	Ukupno
Stanje, 1. januar 2015. godine	27,370	2,367	2,683	32,420
Efekti promjena od vrijednosti HoV raspoloživih za prodaju	-	(2)	-	(2)
Regulatorne rezerve (napomena 26c)	-	2,591	(2,591)	-
Aktuarski dobiti u skladu sa MRS 19	-	(34)	-	(34)
Gubitak tekuće godine	-	-	(4,987)	(4,987)
Stanje, 31. decembar 2015. godine	27,370	4,922	(4,895)	27,397
Efekti promjena od vrijednosti HoV raspoloživih za prodaju	-	(135)	-	(135)
Regulatorne rezerve (napomena 26c)	-	(1,065)	1,065	-
Aktuarski dobiti u skladu sa MRS 19	-	(3)	-	(3)
Efekti procjene vrijednosti građevinskih objekata	-	883	-	883
Ostalo	-	(64)	(5)	(69)
Gubitak tekuće godine	-	-	(9,068)	(9,068)
Stanje, 31. decembar 2016. godine	27,370	4,538	(12,903)	19,005

Napomene na narednim stranama
čine sastavni dio ovih finansijskih izvještaja.

Ovi finansijski izvještaji su usvojeni od strane Odbora direktora Komercijalne banke A.D., Budva, Odlukom broj 3/3, od 10. februara 2017. godine.

Potpisano u ime Komercijalne banke A.D., Budva:

Lice odgovorno za sastavljanje
finansijskih izvještaja

Zoran Gogić

Glavni Izvršni direktor

Mirko Marojević

ISKAZ O TOKOVIMA GOTOVINE
Od 1. januara do 31. decembra 2016. godine
(U hiljadama EUR)

	Napomene	2016.	2015.
TOKOVI GOTOVINE IZ POSLOVNIH AKTIVNOSTI			
Prilivi po osnovu kamata i slični prihodi		4,359	5,891
Odlivi po osnovu kamata i slični prihodi		(998)	(543)
Prilivi po osnovu naknada i provizija		1,515	1,596
Odlivi po osnovu naknada i provizija		(777)	(681)
Odlivi po osnovu zarada zaposlenih i troškova za dobavljače		(4,727)	(5,085)
Povećanje / (smanjenje) kredita i ostale aktive		8,590	(4,591)
Prilivi po osnovu depozita i ostalih obaveza		7,881	291
Plaćeni porezi		(402)	(557)
Ostali prilivi		81	14
Neto (odliv) / prilivi gotovine iz poslovnih aktivnosti		15,522	(3,665)
TOKOVI GOTOVINE IZ AKTIVNOSTI INVESTIRANJA			
Kupovina nekretnina i opreme		(214)	(48)
Državni zapisi		(8,021)	4,901
Neto prilivi / (odliv) gotovine iz aktivnosti investiranja		(8,235)	4,853
TOKOVI GOTOVINE IZ AKTIVNOSTI FINANSIRANJA			
Povećanje pozajmljenih sredstava		3	(1,109)
Neto prilivi / (odlivi) gotovine iz aktivnosti finansiranja		3	(1,109)
Efekat kursnih razlika		27	50
Neto povećanje gotovine i gotovinskih ekvivalenata		7,317	129
Gotovina i gotovinski ekvivalenti na početku perioda		12,297	12,168
Gotovina i gotovinski ekvivalenti na kraju godine	3.4., 13	19,614	12,297

Napomene na narednim stranama
 čine sastavni dio ovih finansijskih izvještaja.

Ovi finansijski izvještaji su usvojeni od strane Odbora direktora Komercijalne banke A.D., Budva, Odlukom broj 3/3, od 10. februara 2017. godine.

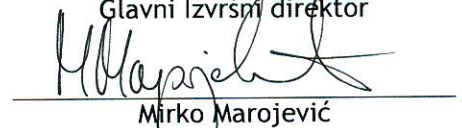
Potpisano u ime Komercijalne banke A.D., Budva:

Lice odgovorno za sastavljanje
 finansijskih izvještaja

 Zoran Gogić

Glavni Izvršni direktor

 Mirko Marojević

1. OSNIVANJE I POSLOVANJE BANKE

Komercijalna banka a.d., Budva (u daljem tekstu: Banka) prisutna je na tržištu Crne Gore od 1992. godine kao ekspozitura, a od 1996. godine kao filijala Komercijalne banke a.d., Beograd.

U skladu sa Zakonom o bankama („Sl. list CG” br. 17/08, 44/10 i 40/11), koji propisuje da banka čije je sjedište van Crne Gore može osnovati afilijaciju, kao dio banke koji ima svojstvo pravnog lica, Komercijalna banka a.d., Beograd je dana 7. novembra 2002. godine donijela Odluku o gašenju filijale i osnivanju afilijacije. Dana 7. februara 2003. godine, Centralna banka Crne Gore je Rješenjem broj 0101-9/1-2003 izdala dozvolu za rad Komercijalnoj banci a.d., Budva.

Komercijalna banka a.d., Budva registrovana je kao akcionarsko društvo u Centralnom registru Privrednog suda pod registracionim brojem 4-0006783. Banka je kod Komisije za hartije od vrijednosti upisana u Registar emitentata hartija od vrijednosti pod brojem 372 (Rješenje broj 02/3-29/2-03, od 12. decembra 2003. godine).

Komercijalna banka a.d., Budva je u 100% vlasništvu Komercijalne banke a.d., Beograd.

U skladu sa Zakonom o bankama („Sl. list CG“ br. 17/08, 44/10 i 40/11), Ugovorom o osnivanju i Statutom, Banka obavlja poslove primanja depozita i drugih sredstava fizičkih i pravnih lica i odobravanje kredita i drugih plasmana iz tih sredstava, u cjelini ili djelimično, za svoj račun.

Pored ovih poslova može da obavlja i sljedeće poslove:

- izdaje garancije i preuzima druge obaveze;
- kupuje i naplaćuje potraživanja;
- izdaje, obrađuje i evidentira platne instrumente;
- platni promet sa inostranstvom;
- finansijski lizing;
- trguje u svoje ime i za svoj račun ili za račun komitenta stranim sredstvima plaćanja;
- prikupljanje podataka, vrši izradu analiza i davanje informacija i savjeta o kreditnoj sposobnosti društava i preduzetnika;
- depo poslove;
- čuvanje sredstava i hartija od vrijednosti i
- druge pomoćne poslove iz domena poslovanja Banke.

Organi upravljanja Bankom su: Skupština akcionara i Odbor direktora. Skupština akcionara je najviši organ Banke. Izvršni odbor Komercijalne banke a.d., Beograd vrši nadležnost Skupštine akcionara. Članove Odbora direktora Banke bira Skupština akcionara Banke. Odbor direktora Banke ima 5 članova, od kojih dva nisu zaposleni u Banci. Odbor direktora Banke imenuje stalna tijela i to: Odbor za reviziju i Odbor za upravljanje aktivom i pasivom.

Glavni Izvršni direktor Banke je izvršni rukovodilac Banke. Za svoj rad Glavni izvršni direktor je odgovoran Skupštini i Odboru direktora Banke.

Sjedište Banke je u Budvi, ulica PC Podkošljun bb. Na dan 31. decembra 2016. godine Banku čini Centrala sa sjedištem u Budvi, 3 filijale (Podgorica, Kotor, i Budva) i 10 ekspozitura (dvije u Budvi, dvije u Podgorici, po jedna u Nikšiću, Tivtu, Kotoru, Baru, Bijelom Polju i Herceg Novom).

Na dan 31. decembra 2016. godine Banka je imala 133 zaposlenih radnika (31. decembra 2015. godine: 120 zaposlenih).

2. OSNOVE ZA SASTAVLJANJE I PREZENTACIJU FINANSIJSKIH IZVJEŠTAJA

2.1. Osnove za sastavljanje i prezentaciju finansijskih izvještaja

Banka ima obavezu da vodi svoje računovodstvene evidencije i sastavlja finansijske izvještaje u skladu sa Zakonom o računovodstvu Crne Gore („Sl. list RCG”, br. 052/16 od 09.08.2016) koji podrazumijevaju primjenu Međunarodnih standarda finansijskog izvještavanja i odlukama Centralne banke Crne Gore koje regulišu finansijsko izvještavanje banaka.

Finansijski izvještaji Banke su pripremljeni u skladu sa Odlukom o sadržaju, rokovima i načinu sačinjavanja i dostavljanja finansijskih izvještaja banaka („Sl. list CG“, br. 15/12 i 18/13).

Prilikom sastavljanja ovih finansijskih izvještaja Banka je primijenila politike koje su u skladu sa propisima Centralne banke Crne Gore, ali koji se u dijelu evidentiranja potraživanja za koje su se stekli uslovi za isključivanje iz bilansa Banke, formatu prezentacije finansijskih izvještaja, kao i načinu prezentacije i evidentiranja naknada za odobravanje kredita razlikuju od zahtjeva MSFI i MRS primjenljivih na dan 31. decembra 2016. godine.

Zbog potencijalno značajnih efekata koje gore navedena pitanja mogu imati na realnost i objektivnost finansijskih izvještaja Banke, priloženi finansijski izvještaji se ne mogu tretirati kao finansijski izvještaji sastavljeni u skladu sa Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja.

Banka je u sastavljanju ovih finansijskih izvještaja primjenjivala računovodstvene politike obrazložene u napomeni 3, koje su zasnovane na računovodstvenim, bankarskim i poreskim propisima Crne Gore.

Zvanična valuta u Crnoj Gori i funkcionalna i izvještajna valuta Banke je euro (EUR).

2.2. Korišćenje procjenjivanja

Prezentacija finansijskih izvještaja zahtijeva od rukovodstva Banke korišćenje najboljih mogućih procjena i razumnih pretpostavki, koje imaju efekta na prezentirane vrijednosti sredstava i obaveza i objelodanjivanje potencijalnih potraživanja i obaveza na dan sastavljanja finansijskih izvještaja, kao i prihoda i rashoda u toku izvještajnog perioda. Ove procjene i pretpostavke su zasnovane na prethodnom iskustvu, kao i različitim informacijama raspoloživim na dan sastavljanja finansijskih izvještaja, a koje djeluju realno i razumno u datim okolnostima. Na bazi ovih informacija se formira pretpostavka o vrijednosti sredstava i obaveza, koju nije moguće neposredno potvrditi na bazi drugih informacija. Stvarna vrijednost sredstava i obaveza može da odstupa od vrijednosti koja je procijenjena na ovaj način.

Procjene, kao i pretpostavke na osnovu kojih su procjene izvršene, su rezultat redovnih provjera. Ukoliko se putem provjere utvrdi da je došlo do promjene u procijenjenoj vrijednosti sredstava i obaveza, utvrđeni efekti se priznaju u finansijskim izvještajima u periodu kada je došlo do promjene u procjeni, ukoliko promjena u procjeni utiče samo na taj obračunski period, ili u periodu kada je došlo do promjene u procjeni i narednim obračunskim periodima, ukoliko promjena u procjeni utiče na tekući i buduće obračunske periode.

2.3. Načelo stalnosti poslovanja

Finansijski izvještaji su sastavljeni u skladu sa konceptom nastavka poslovanja, koji pretpostavlja da će Banka nastaviti da posluje tokom neograničenog vremenskog perioda u doglednoj budućnosti.

Banka je u 2016. godini ostvarila gubitak u iznosu EUR 9,067 hiljada (2015: EUR 4,987), usljed čega je adekvatnost kapitala na dan 31. decembra 2016. godine iznosila 18.33%.

Gubitak je najvećim dijelom nastao usljed dodatnog obezvređenja kreditnog potfolija EUR 4,483 hiljada i potfolija imovine stečene naplatom potraživanja EUR 3,905 hiljada.

2. OSNOVE ZA SASTAVLJANJE I PREZENTACIJU FINANSIJSKIH IZVJEŠTAJA (nastavak)**2.3. Načelo stalnosti poslovanja (nastavak)**

Banka i pored gubitka iskazanog na kraju poslovne 2016. godine, kao i činjenice da su kratkoročne obaveze veće od kratkoočnih potraživanja, kroz Strategiju poslovanja za period od naredne tri godine jasno profilisala svoju ulogu na tržištu.

Strategija razvoja bazirana je na:

- Stabilnom i održivom poslovnom razvoju;
- Kontinuiranom unapredjenju i ciljnoj diversifikaciji portfolija;
- Kontinuiranom jačanju tržišnog učešća;
- Aktivnom rješavanju problema stečene aktive i NPL;
- Održivosti profitabilnosti;
- Reorganizaciju poslovanja u cilju povećanja efikasnosti mreže;
- Jačanju brenda.

Pored jasno definisanih ciljeva Banka je i kvantifikovala postavljene ciljeve koje treba ostvariti u narednom periodu, a koji se ogledaju u rastu kreditnog i depozitnog potencijala, rastu profitabilnosti, smanjenju NPL plasmana, prilagodjavanju cjenovne politike sa politikom koja vlada na bankarskom tržištu Crne Gore i ostalim ciljevima koji su na kolosjeku oporavka, jačanja i razvoja Banke na bankarskom tržištu Crne Gore.

Pored navedenog, Komercijalna banka A.D., Beograd kao jedini akcionar Banke i njen 100% vlasnik, izdala je Pismo podrške u kome je izražena spremnost da se Banci obezbijedi adekvatna finansijska podrška sa ciljem nastavka poslovanja u periodu od godinu dana od dana sastavljanja ovih finansijskih izvještaja.

Uzimajući u obzir gore navedene činjenice, prezentovani finansijski izvještaji su sastavljeni u skladu sa konceptom nastavka poslovanja.

2. OSNOVE ZA SASTAVLJANJE I PREZENTACIJU FINANSIJSKIH IZVJEŠTAJA (nastavak)

2.4. MSFI 9 „Finansijski instrumenti“ (IASB datum stupanja na snagu: 1. januar 2018. godine)

U julu 2014. godine, IASB je izdao finalni tekst standarda MSFI 9 Finansijski instrumenti, standard koji će zamjeniti počevši od 01.01.2018. godine postojeće standarde MRS 39.

U 2016. godini Banka je uspostavila multisektorski tim za implementaciju kojeg čine članovi iz rizika, finansija i drugih poslovnih organizacionih djelova u cilju implementacije MSFI 9 projekta. Banka je angažovala konsultante u cilju uspješne implementacije MSFI 9 standarda. Banka je kompletirala fazu analize poslovnog modela za svoj kreditni portfolio kojom je zaključeno da je isti držanje radi prikupljanja novčanih tokova, dok je trenutno u toku projekat analize ugovornih klauzula za potrebe SPPI testa, a u okviru faze Klasifikacije i odmjeravanja. Nakon kompletiranja ove faze, Banka će pristupiti fazi Obezvrjeđenja u okviru koje će se raditi na GAP analizi, inicijalnoj analizi uticaja kao i izradi Metodologije za obračun obezvrjeđenja.

Klasifikacija i mjerenje

Sa aspekta klasifikacije i mjerenja, novi standardni zahtijevaju da se sva finansijska sredstva, osim vlasničkih instrumenata i derivata, procjenjuju na osnovu poslovnog modela upravljanja finansijskim sredstvima i ugovornih karakteristika novčanih tokova instrumenata. Kategorije moguće procjene u skladu sa MRS 39 biće zamjenjene: amortizaciona vrijednost, fer vrijednosti kroz Bilans uspjeha (FVPL), fer vrijednosti kroz ostali rezultat (FVOCI). U skladu sa MSFI 9 i dalje će biti omogućeno da se nastavi procjena vrijednosti finansijskih instrumenata na osnovu amortizovane vrijednosti po fer vrijednosti kroz ostali finansijski rezultat kroz Bilans uspjeha, ako se na taj način eliminišu ili značajno umanjuju nedoslednosti prilikom mjerenja i priznavanja. Vlasnički instrumenti koji se ne drže radi trgovine mogu se klasifikovati kao sredstva čija se vrijednost procjenjuje po fer vrijednosti kroz ostali rezultat, bez naknadnog reklasifikovanja dobitaka i gubitaka kroz Bilans uspjeha.

Računovodstvo finansijskih obaveza će biti u velikoj mjeri isto kao i u skladu sa zahtjevima MRS 39.

Tokom inicijalne procjene, Banka očekuje da se:

- Krediti i plasmani dati klijentima i bankama da se i u skladu sa MSFI 9 procjenjuju i dalje kao i u skladu sa MRS 39 po amortizovanoj vrijednosti;
- Finansijski instrumenti kojima se trguje i čija se vrijednost procjenjuju po fer vrijednosti kroz Bilans uspjeha, nastavi procjena na isti način;
- Dužnički instrumenti klasifikovani kao raspoloživi za prodaju u skladu sa MRS 39, procjenjuju po fer vrijednosti kroz Bilans uspjeha, po amortizovanoj vrijednosti ili po fer vrijednosti kroz ostali rezultat. Kao što je navedeno iznad, Banka je u ranoj fazi implementacije MSFI 9. Banka radi sa konsultantima na utvrđivanju vrijednosti po kojoj će dužničke hartije raspoložive za prodaju biti mjerene.
- Dužnički instrumenti koji se drže do dospelja i dalje procjenjuju u skladu sa amortizovanom vrijednošću.

Obezvrjeđenje finansijskih sredstava

U skladu sa MSFI 9, metodologija za obezvrjeđenje se značajno mijenja. Standard će zamijeniti pristup realizovanog gubitka, u skladu sa MRS 39, sa principom budućeg očekivanog gubitka (ECL). Banka će biti u obavezi da obračuna troškove obezvrjeđenja za očekivane gubitke za sva potraživanja i druge dužničke instrumente koji se ne procenjuju po fer vrednosti kroz Bilans uspjeha, uključujući i neopozive obaveze i izdate garancije. Ispravke vrijednosti baziraju se na očekivanom kreditnom gubitku u skladu sa vjerovatnoćom neizmirenja obaveza u narednih 12 mjeseci, osim u slučaju da postoji značajno pogoršanje kreditnog rizika od trenutka inicijalnog priznavanja, kada se nivo ispravki vrijednosti bazira na vjerovatnoći neizmirenja obaveza za period životnog vijeka instrumenta.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
31. decembar 2016. godine

2. OSNOVE ZA SASTAVLJANJE I PREZENTACIJU FINANSIJSKIH IZVJEŠTAJA (nastavak)

2.5. Reklasifikacija uporednih podataka Bilansa stanja 2015.godina

Banka je napravila određene reklasifikacije na Bilansa stanju na dan 31. decembra 2015. godine, kako je i prikazano u tabeli niže:

	31. decembra 2015	Efekti reklasifikacije .+/-	31. decembra 2015. reklasifikovano
SREDSTVA			
Novčana sredstva i računi depozita kod centralnih banaka	12,297	-	12,297
Kredit i potraživanja od banaka	15,711	-	15,711
Kredit i potraživanja od klijenata	51,641	(380)	51,261
Investicione hartije od vrijednosti			
- raspoložive za prodaju	15,933	-	15,933
- koje se drže do dospelja	-	-	-
Investicione nekretnine/nepokretnosti	-	-	-
Nekretnine,postrojenja i oprema	1,646	-	1,646
Nematerijalna sredstva	139	-	139
Odložena poreska sredstva	21	-	21
Ostala finansijska potraživanja	573	224	797
Ostala poslovna potraživanja	12,399	(225)	12,174
UKUPNA SREDSTVA	110,360	(381)	109,979
OBAVEZE			
Depoziti banaka	35	-	35
Depoziti klijenata	76,819	-	76,819
Pozajmljena sredstva od ostalih klijenata	5,260	(381)	4,879
Izdane dužničke hartije od vrijednosti	-	-	-
Rezerve za kreditne gubitke po vanbilansim kreditnim izloženostima	520	-	520
Tekuće poreske obaveze	6	-	6
Odložene poreske obaveze	98	-	98
Ostale obaveze	225	-	225
UKUPNE OBAVEZE	82,963	(381)	82,582
KAPITAL			
Akcijski kapital	27,370	-	27,370
Neraspoređena dobit	92	-	92
Gubitak/Dobit tekuće godine	(4,987)	-	(4,987)
Ostale rezerve	4,922	-	4,922
UKUPAN KAPITAL	27,397	-	27,397
UKUPNI KAPITAL I OBAVEZE	110,360	(381)	109,979
VANBILANSNA EVIDENCIJA	211,927	-	211,927

3. PREGLED ZNAČAJNIH RAČUNOVODSTVENIH POLITIKA

3.1. Prihodi i rashodi po osnovu kamata i naknada

Prihodi i rashodi po osnovu kamata, uključujući zateznu kamatu i ostale prihode i ostale rashode vezane za kamatonosnu aktivu, odnosno kamatonosnu pasivu, obračunati su po načelu uzročnosti prihoda i rashoda. Prihodi po osnovu naknada za bankarske usluge i rashodi po osnovu naknada i provizija se utvrđuju u trenutku dospijeća za naplatu, odnosno kada su ostvareni.

Prihodi po osnovu naknada za odobravanje kredita, garancija i drugih oblika jemstava, kao i rashodi naknada koje se obračunavaju Banci po osnovu primljenih kredita se, u skladu sa zahtjevima MRS 18 - „Prihodi” i MRS 39 - „Finansijski instrumenti: priznavanje i mjerenje”, smatraju sastavnim dijelom kontinuiranog angažovanja kod rezultujućeg finansijskog instrumenta, i shodno tome razgraničavaju se i priznaju kao korekcija prinosa, metodom efektivne kamatne stope.

3.2. Preračunavanje deviznih iznosa

Poslovne promjene nastale u stranoj valuti su preračunate u EUR po srednjem kursu utvrđenom na međubankarskom tržištu deviza, koji je važio na dan poslovne promjene. Sredstva i obaveze iskazane u stranoj valuti na dan bilansa stanja, preračunati su u EUR po srednjem kursu utvrđenom na međubankarskom tržištu deviza koji je važio na taj dan.

Neto pozitivne ili negativne kursne razlike nastale prilikom poslovnih transakcija u stranoj valuti i prilikom preračuna pozicija bilansa stanja iskazanih u stranoj valuti knjižene su u korist ili na teret bilansa uspjeha, kao dobiti ili gubici po osnovu kursnih razlika.

Preuzete i potencijalne obaveze u stranoj valuti preračunate su u EUR po srednjem kursu utvrđenom na međubankarskom tržištu deviza koji je važio na taj dan.

3.3. Porezi i doprinosi

Porez na dobit

Tekući porez na dobit

Porez na dobit se obračunava i plaća u skladu sa Zakonom o porezu na dobit pravnih lica Član 28 („Sl. list CG”, br. 65/01, 12/02, 80/04, 40/08, 86/09, 40/11, 14/12 i 61/13). Stopa poreza na dobit je proporcionalna i iznosi 9% od poreske osnovice. Oporeziva dobit se utvrđuje na osnovu dobiti Banke iskazane u bilansu uspjeha uz usklađivanje prihoda i rashoda u skladu sa odredbama Zakona o porezu na dobit pravnih lica (članovi 8. i 9. za usklađivanje prihoda i članovi 10. do 20. za usklađivanje rashoda).

Prihodi od kapitalnih dobitaka uključuju se u poresku osnovicu u godini u kojoj su ostvareni u visini od 100%. Kapitalni gubici mogu se prebijati sa kapitalnim dobitcima ostvarenim u istoj godini. Ako se i poslije izvršenog prebijanja sa kapitalnim dobitcima ostvarenim u istoj godini pojavi kapitalni gubitak, poreski obveznik može prenijeti kapitalni gubitak na račun budućih kapitalnih dobitaka u narednih pet godina.

Poreski propisi Crne Gore ne predviđaju da se poreski gubici iz tekućeg perioda mogu koristiti kao osnova za povraćaj poreza plaćenog u prethodnim periodima. Međutim, gubici iz tekućeg perioda iskazani u poreskom bilansu mogu se koristiti za umanjenje poreske osnovice budućih obračunskih perioda, ali ne duže od pet godina.

3. PREGLED ZNAČAJNIH RAČUNOVODSTVENIH POLITIKA (nastavak)**3.3. Porezi i doprinosi (nastavak)****Porez na dobit (nastavak)***Odloženi porez na dobit*

Odloženi porez na dobit se obračunava korišćenjem metode utvrđivanja obaveza prema bilansu stanja, za privremene razlike između poreske osnove potraživanja i obaveza i njihove knjigovodstvene vrijednosti. Važeće poreske stope na datum bilansa stanja se koriste za utvrđivanje razgraničenog iznosa poreza na dobit. Odložene poreske obaveze se priznaju za sve oporezive privremene razlike. Odložena poreska sredstva se priznaju za sve odbitne privremene razlike i poreske gubitke i kredite, koji se mogu prenositi u naredne fiskalne periode, do stepena do kojeg će vjerovatno postojati oporeziva dobit od koje se odložena poreska sredstva mogu iskoristiti.

Porezi, doprinosi i druge dažbine koje ne zavise od rezultata poslovanja

Porezi, doprinosi i druge dažbine koji ne zavise od rezultata poslovanja uključuju poreze na imovinu i druge poreze, naknade i doprinose koji se plaćaju prema raznim državnim i lokalnim poreskim propisima.

3.4. Gotovina i gotovinski ekvivalenti

U iskazu o tokovima gotovine pod gotovinom i gotovinskim ekvivalentima se podrazumijevaju gotov novac, sredstva kod Centralne banke Crne Gore uključujući i obaveznu rezervu i sredstva na računima kod drugih banaka u zemlji i inostranstvu.

3.5. Krediti

Kreditni odobreni od strane Banke evidentiraju se u poslovnim knjigama u momentu prenosa sredstava korisniku kredita.

Kreditni su iskazani u bilansu stanja u visini odobrenog plasmana, umanjeno za otplaćenu glavnice i obezvrjeđenja koja su zasnovana na procjeni konkretno identifikovanih rizika za pojedine plasmane i rizike za koje iskustvo ukazuje da su sadržani u kreditnom portfoliju. U procjeni navedenih rizika rukovodstvo Banke primjenjuje metodologiju koju je propisala Centralna banka Crne Gore kao i utvrđenu metodologiju za procjenu obezvrjeđenja bilansne aktive i vjerovatnog gubitka po vanbilansnim stavkama u skladu sa MRS 39, a kako je objelodanjeno u napomeni 3.6.

3.6. Rezervisanja i obezvrjeđenje nenaplativih potraživanja

U skladu sa Odlukom Centralne banke Crne Gore o minimalnim standardima za upravljanje kreditnim rizikom u bankama („Sl. list CG“, br. 22/12, 55/12 i 57/13) utvrđeni su: elementi upravljanja kreditnim rizikom, minimalni kriterijumi i način klasifikacije stavki aktive i vanbilansa po osnovu kojih je Banka izložena kreditnom riziku i način utvrđivanja rezervacija za pokriće potencijalnih gubitaka koji proizilaze iz izloženosti Banke kreditnom riziku. Aktivu Banke izloženu riziku, u smislu ove Odluke čine krediti, pozajmice, kamate, naknade, depoziti kod banaka i avansi i sve druge stavke bilansne aktive kod kojih je Banka izložena riziku neispunjenja obaveze dužnika, kao i izdate garancije, ostala jemstva, otvoreni akreditivi i odobreni, a još neiskorišćeni krediti, kao i druge vanbilansne stavke koje predstavljaju potencijalne obaveze Banke.

3. PREGLED ZNAČAJNIH RAČUNOVODSTVENIH POLITIKA (nastavak)**3.6. Rezervisanja i obezvrjeđenje nenaplativih potraživanja (nastavak)**

Banka je dužna da za bilansne i vanbilansne stavke po osnovu kojih je izložena kreditnom riziku, najmanje jednom mjesečno, vrši procjenu obezvrjeđenja (za stavke bilansne aktive), odnosno procjenu vjerovatnog gubitka (za vanbilansne stavke), kao i da te stavke klasifikuje u odgovarajuću klasifikacionu grupu, u skladu sa važećom Odlukom o minimalnim standardima za upravljanje kreditnim rizikom u bankama („Sl. list CG“, br. 22/12, 55/12 i 57/13). Takođe, Banka je dužna da utvrdi metodologiju za procjenu obezvrjeđenja bilansne aktive i vjerovatnog gubitka po vanbilansnim stavkama u skladu sa MRS 39.

U skladu sa Odlukom o minimalnim standardima za upravljanje kreditnim rizikom u bankama („Sl. list CG“, br. 22/12, 55/12 i 57/13), krediti i druga aktiva izložena riziku klasifikuju se u sljedeće kategorije:

- kategorija A (dobra aktiva) - u koju se klasifikuju stavke za koje se procjenjuje da će u skladu sa ugovorom biti u cjelosti naplaćene;
- kategorija B (aktiva sa posebnom napomenom) - sa podgrupama B1 i B2, u koje se klasifikuju stavke za koje postoji niska vjerovatnoća ostvarivanja gubitka, ali koje zahtijevaju posebnu pažnju, jer bi potencijalni rizik ukoliko ne bi bio adekvatno praćen, mogao da dovede do slabijih perspektiva u pogledu naplate;
- kategorija C (substandardna aktiva) - sa podgrupama C1 i C2 za koje postoji visoka vjerovatnoća ostvarivanja gubitka, zbog jasno utvrđenih slabosti koje ugrožavaju naplatu;
- kategorija D (sumnjiva aktiva) - u koju se klasifikuju stavke za koje je naplata u cjelosti, imajući u vidu kreditnu sposobnost zajmoprimca, vrijednost i mogućnost realizacije sredstava obezbjeđenja, malo vjerovatna;
- kategorija E (gubitak) - u koju se klasifikuju stavke koje će biti u potpunosti nenaplative, ili će biti naplative u neznatnom iznosu.

Obezvrjeđenje

Banka vrši pregled potraživanja i drugih plasmana u cilju procjene obezvrjeđenja i rezervisanja na mjesečnom nivou. Kod utvrđivanja da li gubitke po osnovu obezvrjeđenja potraživanja i drugih plasmana treba priznati u bilansu uspjeha, Banka procjenjuje da li postoje informacije/dokazi koje ukazuju na postojanje merljivog smanjenja procjenjenih budućih tokova gotovine na grupnom nivou, prije nego što je takve gubitke moguće identifikovati na nivou pojedinačnog potraživanja, odnosno plasmana. Informacije koje mogu ukazati na gubitke po osnovu potraživanja i plasmana uključuju: neredovnost i kašnjenje u izmirivanju obaveza, tržišne i ekonomske uslove na lokalnom nivou koji uslovljavaju kašnjenja u izmirivanju obaveza i sl. Procjene rukovodstva o obezvrjeđenju potraživanja i drugih plasmana putem procjene budućih tokova gotovine se baziraju na stvarnim gubicima iz prošlosti, koji su realizovani na finansijskim sredstvima sa sličnim rizikom i sličnim uzrocima obezvrjeđenja. Metodologija i pretpostavke od kojih se polazi pri definisanju iznosa i perioda priliva gotovine po osnovu plasmana su predmet redovne provjere u cilju svođenja na minimum razlike između procjenjenih gubitaka i stvarnih gubitaka.

Banka vrši procjenu obezvrjeđenja potraživanja kao grupnu i pojedinačnu procjenu.

3. PREGLED ZNAČAJNIH RAČUNOVODSTVENIH POLITIKA (nastavak)**3.6. Rezervisanja i obezvrjeđenje nenaplativih potraživanja (nastavak)***Grupno procjenjivanje*

Ispravke vrijednosti se procjenjuju grupno po plasmanima koji nisu pojedinačno značajni i za pojedinačno značajne plasmane kada ne postoji objektivan dokaz o pojedinačnom obezvrjeđenju. Grupna procjena se vrši po grupama koje se formiraju na osnovu interno propisane metodologije, bazirane na sistemu internog rejtinga i to na mjesečnom nivou. Izračunavanje grupnih procjenata obezvrjeđenja se vrši na osnovu migracija kategorija rizičnosti u status neizmirivanja obaveza po vrstama klijenata ili proizvoda.

Pojedinačno procjenjivanje

Banka procjenjuje ispravku vrijednosti za svaki pojedinačno značajan plasman i tom prilikom se uzimaju u obzir finansijska pozicija korisnika kredita, održivost biznis plana, njegova sposobnost da poboljša svoje performanse u slučaju finansijskih teškoća, projektovani prihodi, raspoloživost drugih vrsta finansijske podrške i vrijednost kolaterala koja se može realizovati, kao i očekivani novčani tokovi. Ukoliko dođe do nekih novih informacija koje prema procjeni bitno mijenjaju kreditnu sposobnost klijenta, vrijednost kolaterala i izvjesnost ispunjenja obaveza klijenta prema Banci, vrši se vanredna procjena obezvrjeđenja plasmana.

Obezvrjeđenje kredita umanjuje vrijednost kredita i priznaje se kao rashod u okviru bilansa uspjeha.

Iznosi očekivanih priliva po kreditu procjenjuju se na osnovu dokaza o planiranim prihodima dužnika, a u slučaju da su nedovoljni primjenjuje se procjena novčanog toka iz realizacije kolaterala. Procjena broja dana kašnjenja naplate određenog potraživanja od dužnika, utvrđuje se sagledavanjem svih relevantnih dokaza o vremenu realizacije planiranih prihoda dužnika, kao i iskustvenih podataka o kašnjenju u plaćanju tog dužnika.

U cilju zaštite od izloženosti kreditnom riziku, pored redovnog praćenja poslovanja klijenata, Banka pribavlja i instrumente obezbjeđenja (kolaterale), kojima se obezbjeđuje naplata potraživanja i minimizira kreditni rizik. U zavisnosti od procjene mogućnosti izmirenja ugovoreni obaveza, definiše se stepen pokrića plasmana, kako bi se u slučaju neizvršavanja obaveza dužnika, aktiviranjem kolaterala realno mogla naplatiti potraživanja. Količina i tip potrebnog kolaterala zavisi od procjene kreditnog rizika.

Prilikom procjene nepokretnosti ili zaloge na pokretnoj imovini, Banka angažuje ovlašćene procjenitelje kako bi potencijalni rizik od nerealne procjene svela na najmanje moguću mjeru. Nepokretnost, roba, oprema i ostale pokretne stvari koje su predmet zaloge moraju biti i osigurane od strane osiguravajućeg društva prihvatljivog za Banku, a polise vinkulirane u korist Banke.

Banka prati tržišnu vrijednost kolaterala i u slučaju potrebe može zahtijevati dodatni kolateral u skladu sa zaključenim ugovorom.

3. PREGLED ZNAČAJNIH RAČUNOVODSTVENIH POLITIKA (nastavak)**3.7. Hartije od vrijednosti koje se drže do roka dospjeća**

Hartije od vrijednosti koje se drže do dospjeća predstavljaju hartije od vrijednosti za koje postoji namjera i mogućnost držanja do isteka roka dospjeća. Hartije od vrijednosti koje se drže do dospjeća čine državni zapisi Ministarstva finansija Vlade Crne Gore. Sve hartije se inicijalno evidentiraju po nabavnoj vrijednosti. Na dan bilansa stanja hartije od vrijednosti koje se drže do dospjeća se iskazuju po amortizovanoj vrijednosti.

3.8. Ulaganja u kapital drugih pravnih lica i hartije od vrijednosti raspoložive za prodaju

Ulaganja u kapital drugih pravnih lica i hartije raspoložive za prodaju se vode po metodu nabavne vrijednosti za koju rukovodstvo smatra da je približna fer vrijednosti. Hartije od vrijednosti raspoložive za prodaju čine državni zapisi i obveznice Republike Srbije, u koje je Banka uložila slobodna novčana sredstva, a koje u svakom trenutku može prodati matičnoj banci iz Beograda, što predstavlja vrstu garancije i sekundarnog izvora likvidnih sredstava u slučaju da Banka zapadne u krizu likvidnosti. Finansijska sredstva raspoloživa za prodaju inicijalno se procjenjuju po nabavnoj vrijednosti, a na dan bilansa procjenjuju se po tržišnoj vrijednosti, ako je poznata. Promjena tržišne vrijednosti se iskazuje u okviru kapitala, u korist ili na teret revalorizacionih rezervi, sve do otuđenja tih finansijskih sredstava kada se revalorizacione rezerve prenose u prihode ili rashode. Banka ostvaruje prihode od kamata na hartije od vrijednosti i prihodi od kamata se obračunavaju i pripisuju mjesečno.

3.9. Nekretnine, postrojenja, oprema i nematerijalna ulaganja

Poslovni prostor, ostala fiksna aktiva i nematerijalna ulaganja su na dan 31. decembra 2016. godine iskazana po nabavnoj vrijednosti, umanjenoj za obezvrjeđenje. Nabavnu vrijednost čini vrijednost po fakturi dobavljača, uvećana za zavisne troškove po osnovu nabavke i troškove dovođenja sredstva u stanje funkcionalne pripravnosti.

Amortizacija ovih sredstava obračunava se po proporcionalnom metodu primjenom stopa izračunatih na osnovu procijenjenog vijeka trajanja sredstva.

Amortizacija se ravnomjerno obračunava na nabavnu vrijednost primjenom sljedećih godišnjih stopa:

Građevinski objekti	2.50%
Kompjuteri	25.00%
Namještaj i oprema	10.00 - 25.00%
Motorna vozila	15.50%
Softver	20.00 - 25.00%

Obračun amortizacije počinje kada se sredstva stave u upotrebu.

Nekretnine i oprema su materijalne stavke koje se drže za upotrebu u poslovne svrhe, a u vezi sa kojima se očekuju buduće ekonomske koristi u periodu dužem od jednog obračunskog perioda.

Priznavanje stavki nekretnina i opreme vrši se ukoliko su ispunjeni sledeći uslovi:

- postojanje vjerovatnoće priliva budućih ekonomskih koristi u periodu dužem od godinu dana i
- postojanje mogućnosti pouzdanog mjerenja troškova pribavljanja.

Početno mjerenje nekretnina i opreme vrši se po nabavnoj vrijednosti ili cijeni koštanja.

Nekretnine i oprema se početno priznaju:

- Kod kupovine u visini nabavne cijene uvećane za zavisne troškove nabavke i troškove dovođenja sredstva u stanje funkcionalne pripravnosti, a umanjene za popuste i rabate.

3. PREGLED ZNAČAJNIH RAČUNOVODSTVENIH POLITIKA (nastavak)

3.9. Nekretnine, postrojenja, oprema i nematerijalna ulaganja (nastavak)

Naknadna ulaganja u nekretnine i opremu, koja utiču na poboljšanje stanja sredstva iznad njegovog početno procijenjenog korisnog vijeka upotrebe, uvećavaju nabavnu vrijednost nekretnina i opreme. Troškovi zamjene sastavnog dijela nekog osnovnog sredstva priznaju se kao dio knjigovodstvene vrijednosti tog osnovnog sredstva ukoliko je vjerovatno da će se buduće ekonomske koristi povezane sa tim sastavnim dijelom priliti u Banku i ako se cijena koštanja tog dijela može pouzdano izmjeriti. Knjigovodstvena vrijednost zamijenjenog dijela se isknjižava.

Rezervni djelovi se evidentiraju kao zalihe i priznaju se kao rashod u momentu trošenja. Značajniji rezervni delovi koji se mogu koristiti samo za jednu stavku nekretnina ili opreme priznaju se kao nekretnina ili oprema ako ispunjavaju opšte uslove priznavanja.

Kada djelovi nekretnine ili opreme imaju različite korisne vjekove trajanja, oni se vode kao zasebne stavke (glavne komponente).

Ulaganja po osnovu tekućeg održavanja nekretnina i opreme priznaju se kao rashod bilansa uspjeha perioda u kom su nastala.

Nakon početnog priznavanja, nekretnine se vrjednuju po revalorizacionom iznosu koji predstavlja njihovu fer vrijednost na datum revalorizacije umanjenu za naknadnu akumuliranu amortizaciju i naknadne akumulirane gubitke zbog umanjenja vrijednosti. Revalorizacija se vrši najmanje jednom u periodu od pet godina ili češće u slučaju većih poremećaja na tržištu, kako bi se obezbijedilo da se knjigovodstvena vrijednost bitno ne razlikuje od vrijednosti do koje bi se došlo korišćenjem fer vrijednosti na kraju izvještajnog perioda.

Efekti izvršene revalorizacije priznaju se srazmjerno preko nabavne i otpisane vrijednosti svake pojedinačne nekretnine uz istovremeno iskazivanje:

- negativnih efekata kao smanjenje prethodno formirane revalorizacione rezerve i/ili kao rashod smanjenja vrijednosti osnovnih sredstava u bilansu uspjeha i
- pozitivnih efekata kao prihoda od povećanja vrijednosti osnovnih sredstva do nivoa prethodno priznatih rashoda po istom osnovu za istu nekretninu i/ili kao povećanje revalorizacione rezerve.

3. PREGLED ZNAČAJNIH RAČUNOVODSTVENIH POLITIKA (nastavak)

3.9. Nekretnine, postrojenja, oprema i nematerijalna ulaganja (nastavak)

Revalorizaciona rezerva kao rezultat revalorizacije pojedinačnih nekretnina prenosi se na neraspoređeni dobitak najkasnije na dan otuđenja nekretnine. U toku perioda korišćenja nekretnine, sa njene revalorizacione rezerve prenosi se na neraspoređeni dobitak ranijih godina iznos koji odgovara razlici između obračunate računovodstvene godišnje amortizacije i amortizacije koja bi bila obračunata da je za tu nekretninu primenjen samo troškovni model amortizacije (troškovni model je jednak amortizaciji za poreske svrhe).

Oprema se, nakon početnog priznavanja, vrjednuje po nabavnoj vrijednosti umanjenoj za ukupnu obračunatu amortizaciju i ukupne akumulirane gubitke po osnovu umanjenja vrijednosti.

Amortizacija se priznaje u bilansu uspjeha u jednakim godišnjim iznosima tokom procijenjenog vijeka trajanja svake stavke nekretnina i opreme, budući da se na taj način najbolje odražava očekivana potrošnja upotrebne ekonomske vrijednosti sadržane u sredstvu.

Amortizacija se obračunava po stopama koje obezbeđuju nadoknađivanje vrijednosti nekretnina i opreme u toku njihovog korisnog veka trajanja u skladu sa aktom koji donosi Glavni izvršni direktor.

Osnovicu za amortizaciju čini nabavna ili revalorizovana vrijednost nekretnina i opreme, umanjena za procijenjenu rezidualnu (preostalu) vrijednost. Metod amortizacije, korisni vijek i rezidualna vrijednost se procjenjuju na kraju svakog izveštajnog perioda i kada je to potrebno vrši se odgovarajuća korekcija.

Banka vodi evidencije o nekretninama i opremi koje obezbeđuju obračun amortizacije na naprijed navedeni način, kao i obračun amortizacije po propisanim stopama na osnovicu za amortizaciju koju priznaju važeći poreski propisi.

Razlika između iznosa amortizacije obračunatog u skladu sa računovodstvenom politikom iz ovog člana i iznosa amortizacije koji se priznaje poreskim propisima unosi se u poreski bilans na način utvrđen poreskim propisima.

Dobici ili gubici nastali otuđenjem nekretnina i opreme utvrđuju se kao razlika između vrijednosti ostvarene njihovom prodajom i njihove knjigovodstvene vrijednosti i iskazuju se u okviru ostalih prihoda i rashoda perioda.

3.10. Investicione nekretnine

Investiciona nekretnina je imovina (zemljište, građevinski objekat ili deo građevinskog objekta), koju Banka drži radi ostvarivanja prihoda od zakupnine ili radi uvećanja vrijednosti kapitala ili radi i jednog i drugog, a ne za prodaju u redovnom toku poslovanja ili za korišćenje u administrativne svrhe.

Kada se u okviru jedne nekretnine jedan dio koristi u poslovne svrhe, a drugi za iznajmljivanje, vrši se razdvajanje na investicionu nekretninu i nekretninu koja se koristi u poslovne svrhe.

Inicijalno vrjednovanje investicione nekretnine prilikom sticanja (nabavke) vrši se po nabavnoj vrijednosti, odnosno cijeni koštanja. Nabavna vrijednost investicione nekretnine obuhvata njenu kupoprodajnu cijenu i sve izdatke koji se direktno mogu pripisati nabavci sredstva.

Naknadni izdaci koji se odnose na već priznatu investicionu nekretninu pripisuju se iskazanom iznosu te investicione nekretnine ako je vjerovatno da će priliv budućih ekonomskih koristi biti veći od prvobitno procijenjene stope prinosa te investicione nekretnine. Svi ostali naknadno nastali izdaci priznaju se kao rashod u periodu u kojem su nastali.

3. PREGLED ZNAČAJNIH RAČUNOVODSTVENIH POLITIKA (nastavak)**3.10. Investicione nekretnine (nastavak)**

Nakon početnog priznavanja, naknadno mjerenje investicione nekretnine vrši se po metodu nabavne vrijednosti umanjene za ukupnu ispravku vrijednosti i gubitke usljed obezvređenja.

Investiciona nekretnina se iskazuje po fer vrijednosti koja odražava stanje na tržištu na dan bilansa stanja. Fer vrijednost godišnje procjenjuje nezavisni ovlašćeni procjenjivač.

Promjene u fer vrijednostima se evidentiraju u bilansu uspjeha kao dio ostalih prihoda. Investiciona nekretnina se preknjižava na druge oblike imovine kada dođe do promjene njene namjene, na osnovu knjigovodstvene isprave koja dokazuje navedenu promjenu.

Investiciona nekretnina se isknjižava iz evidencije kada dođe do njenog otuđenja ili kada se ne očekuju buduće ekonomske koristi od njene upotrebe i otuđenja.

Razlika između knjigovodstvene vrijednosti i prodajne vrijednosti investicionih nekretnina koje se prodaju, priznaje se u bilansu uspjeha u periodu u kome je nastala.

3.11. Rezervisanja

Rezervisanja se priznaju kada Banka ima važeću zakonsku ili izvedenu obavezu koja je rezultat prošlih događaja, kada postoji velika vjerovatnoća da će za podmirenje obaveze biti potreban odliv sredstava i kada je iznos obaveza pouzdano procijenjen.

3. PREGLED ZNAČAJNIH RAČUNOVODSTVENIH POLITIKA (nastavak)

3.12. Naknade zaposlenima

Doprinosi kojima se obezbjeđuje socijalna sigurnost zaposlenih

U skladu sa propisima koji se primjenjuju u Crnoj Gori, Banka je u obavezi da plaća doprinose državnim fondovima kojima se obezbjeđuje socijalna sigurnost zaposlenih. Ove obaveze uključuju doprinose za zaposlene na teret poslodavca u iznosima obračunatim po stopama propisanim relevantnim zakonskim propisima. Banka je, takođe, obavezna da od bruto zarada zaposlenih obustavi doprinose i da ih, u ime zaposlenih, uplati tim fondovima. Doprinosi na teret poslodavca i doprinosi na teret zaposlenog se knjiže na teret rashoda perioda na koji se odnose.

Obaveze po osnovu otpremnina

U skladu sa Kolektivnim ugovorom, Banka je u obavezi da prilikom odlaska u penziju zaposlenom isplati otpremninu u visini 3 minimalne neto zarade. Dugoročne obaveze po osnovu rezervisanja za otpremnine za odlazak u penziju nakon ispunjenih uslova predstavljaju sadašnju vrijednost očekivanih budućih isplata zaposlenima utvrđenu aktuarskim odmjeraivanjem, sa sljedećim pretpostavkama: diskontna stopa 4 % i rast zarada 4,5 %.

3.13. Pravična (fer) vrijednost

Međunarodni računovodstveni standard 32 - „Finansijski instrumenti: Objelodanjivanje i prikazivanje“ predviđa objelodanjivanje pravične (fer) vrijednosti finansijskih sredstava i finansijskih obaveza u napomenama uz finansijske izvještaje. Za navedene potrebe, pravična (fer) vrijednost je definisana kao iznos za koji se neko sredstvo može razmijeniti, ili obaveza izmiriti, u transakciji između dobro obaviještenih i voljnih strana, međusobno suočenih. Obaveza Banke je da objelodani sve informacije u vezi sa poštenom (fer) vrijednošću sredstava, potraživanja i obaveza za koje postoje raspoložive tržišne informacije i za koje se identifikuje materijalno značajna razlika između knjigovodstvenih vrijednosti i poštene (fer) vrijednosti.

U Crnoj Gori ne postoji dovoljno tržišno iskustvo, stabilnost i likvidnost kod kupovine i prodaje finansijskih sredstava i obaveza, kao i ostalih finansijskih instrumenata, i zvanične tržišne informacije nisu u svakom trenutku raspoložive. Stoga, pravičnu (fer) vrijednost nije moguće pouzdano utvrditi u uslovima nepostojanja aktivnog tržišta, kako to zahtijevaju MRS i MSFI. Po mišljenju rukovodstva, iznosi objelodanjeni u finansijskim izvještajima odražavaju realnu vrijednost koja je u datim okolnostima najvjerodostojnija i najkorisnija za potrebe izvještavanja. Za iznos identifikovanih procijenjenih rizika da knjigovodstvena vrijednost neće biti realizovana, vrši se obezvrjeđenje na osnovu odluke rukovodstva Banke.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
31. decembar 2016. godine

4. PRIHODI I RASHODI OD KAMATA

Prihodi od kamata

	U hiljadama EUR	
	2016.	2015.
<i>Kredit:</i>		
- Opštinama	176	542
- Privrednim društvima	1,857	2,294
- Fizičkim licima	1,833	1,860
	<u>3,866</u>	<u>4,696</u>
<i>Hartije od vrijednosti:</i>		
- Hartije od vrijednosti raspoložive za prodaju	761	835
- Hartije od vrijednosti koje se drže do dospijeća	26	7
	<u>787</u>	<u>842</u>
<i>Troškovi obezvrjeđenja po kamatnim potraživanjima</i>	<u>(878)</u>	<u>(321)</u>
	<u><u>3,775</u></u>	<u><u>5,217</u></u>

Rashodi kamata

	U hiljadama EUR	
	2016.	2015.
Banke i druge finansijske institucije	109	160
Vlada Crne Gore	9	14
Privredna društva	29	65
Fizička lica	648	1,161
	<u>795</u>	<u>1,400</u>

5. TROŠKOVI OBEZVRJEĐENJA I REZERVISANJA

Troškovi obezvrjeđenja

	U hiljadama EUR	
	2016.	2015.
Neto rezervisanja po osnovu:		
- kredita	3,360	436
- naknada	-	(1)
- stečena aktiva	3,905	4,175
- osnovna sredstva	122	-
- ostala aktiva	172	24
	<u>7,559</u>	<u>4,634</u>

Troškovi rezervisanja

	U hiljadama EUR	
	2016.	2015.
Neto rezervisanja po osnovu:		
- vanbilansnih stavki	232	47
- sudski sporovi	469	68
- ostalo - naknade zaposlenim (napomena 24)	499	-
	<u>1,200</u>	<u>115</u>

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
31. decembar 2016. godine

5. TROŠKOVI OBEZVRJEĐENJA I REZERVISANJA (nastavak)

Promjene na računima ispravki vrijednosti nenaplativih potraživanja i rezervisanja

	U hiljadama EUR						
	Kreditni (napomena 15)	Kamate i pale garancije	Naknade (napomena 21)	Stečena aktiva (napomena 21)	Beneficije zaposlenima i sudski sporovi (napomena 24)	Vanbilansna evidencija (napomena 24)	Ukupno
Stanje, 1. januar 2015.	4,613	1,674	205	2,378	311	128	9,309
Ispravke vrijednosti u toku godine, neto	436	322	(1)	4,175	34	47	5,013
Ostalo	-	1	21	-	-	-	22
Stanje, 31. decembar 2015.	5,049	1,997	225	6,553	345	175	14,344
Ispravke vrijednosti u toku godine, neto	3,360	884	1	1,411	407	232	6,295
Ostalo	-	-	166	-	499	-	665
Stanje, 31. decembar 2016.	8,409	2,881	392	7,964	1,251	407	21,304

6. PRIHODI I RASHODI OD NAKNADA I PROVIZIJA

Prihodi od naknada i provizija

	U hiljadama EUR	
	2016.	2015.
Naknade po kreditima	194	218
Naknade po vanbilansnim poslovima	77	83
Naknade za usluge platnog prometa	570	614
Naknada po osnovu trgovine devizama	150	148
Ostale naknade i provizije	405	431
	1,396	1,494

Rashodi naknada i provizija

	U hiljadama EUR	
	2016.	2015.
Naknade Centralnoj banci Crne Gore	86	94
Naknade po osnovu premije za zaštitu depozita	394	389
Ostale naknade i provizije	298	198
	778	681

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
31. decembar 2016. godine

7. TROŠKOVI ZAPOSLENIH

	U hiljadama EUR	
	2016.	2015.
Neto zarade	1,137	1,101
Porezi, prirezi i doprinosi na zarade	985	1,033
Ostale neto naknade zaposlenima	210	211
Naknade članovima Odbora direktora (napomena 28)	31	78
Neto trošak prevoza	34	38
Putni troškovi i dnevnice	27	23
Obuka zaposlenih	2	9
Troškovi rezervisanja za otpremnine i jubilarne nagrade	(52)	32
Ostali troškovi	5	51
	2,379	2,576

8. OPŠTI I ADMINISTRATIVNI TROŠKOVI

	U hiljadama EUR	
	2016.	2015.
Troškovi zakupa	200	183
Troškovi obezbjeđenja	204	200
Troškovi električne energije i goriva	64	69
Čišćenje	21	20
Porezi vezani za poslovni prostor	76	66
Troškovi održavanja vozila	6	11
Osiguranje	59	26
Troškovi kontrole	111	111
Sudski troškovi	7	14
Ostale stručne naknade	-	12
Troškovi advokatskih usluga	81	73
Troškovi intelektualnih usluga	39	67
Troškovi transporta novca	24	31
Telefon	37	40
Troškovi komunikacionih mreža	277	311
Kancelarijski materijal	48	64
Komunalne usluge	11	10
Troškovi reprezentacije	10	10
Reklamiranje i marketing	80	135
Razni troškovi	434	428
	1,789	1,881

Razni troškovi odnose se na: troškove tekućeg održavanja osnovnih sredstava EUR 232 hiljada (2015: EUR 244 hiljada), troškove skladištenja dokumentacije EUR 43 hiljada (2015: EUR 40 hiljada), troškove usluga posredovanja agencije za zapošljavanje EUR 29 hiljada (2015: EUR 25 hiljada), troškove ostalih neproizvodnih usluga EUR 21 hiljade (2015: EUR 21 hiljada), troškove goriva EUR 15 hiljada (2015: EUR 21 hiljade), potrošni materijal EUR 11 hiljada (2015: EUR 14 hiljada), publikacije EUR 4 hiljade (2015: EUR 6 hiljada) i ostale troškove koji pojedinačno nisu materijalno značajni.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
31. decembar 2016. godine
9. TROŠKOVI AMORTIZACIJE

	U hiljadama EUR	
	2016.	2015.
Nekretnine, postrojenja i oprema (napomena 17)	159	190
Nematerijalnih sredstava (napomena 18)	77	90
	236	280

10. OSTALI PRIHODI

Ostali prihodi za godinu do dana 31. decembra 2016. godine u iznosu od EUR 53 hiljada (31. decembra 2015. godine: EUR 45 hiljada) najvećim dijelom se odnose na naplatu obračunate kamate u vanbilansu (evidentna kamata) kao i prihode od zakupa investicionih nekretnina.

11. OSTALI RASHODI

Ostali rashodi za godinu do dana 31. decembra 2016. godine u iznosu od EUR 226 hiljada (31. decembra 2015. godine: EUR 347 hiljada) najvećim dijelom se odnose na plaćeni porez na promet nepokretnosti za imovinu stečenu naplatom potraživanja u iznosu od EUR 121 hiljadu (31. decembra 2015. godine: EUR 309 hiljada) kao i troškove direktong otpisa potraživanje u iznosu od EUR 78 hiljade (31. decembra 2015. godine: EUR 0 hiljada).

12. POREZ NA DOBIT**Komponente poreza na dobit**

	U hiljadama EUR	
	2016.	2015.
Tekući porez na dobit	61	(6)
Odloženi porez na dobit	5	2
	66	(4)

Usaglašavanje iznosa poreza na dobit u bilansu uspjeha i proizvoda rezultata prije oporezivanja i propisane poreske stope

	U hiljadama EUR	
	2016.	2015.
Gubitak prije oporezivanja	(9,002)	(4,983)
Poreska stopa 9%	(810)	(448)
Poreski efekti rashoda koji se ne priznaju u poreske svrhe	12	4
Poreski efekti kapitalnih dobitaka od prodaje hartija od vrijednosti	61	11
Nepriznati poreski krediti na ime prenosa poslovnih gubitaka tekuće godine	861	455
Ostalo	(58)	(18)
Poreski efekat na bilans uspjeha	66	4

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
31. decembar 2016. godine
12. POREZ NA DOBIT (nastavak)
a) Odložena poreska sredstva

	U hiljadama EUR	
	2016.	2015.
Aktuarski dobiti po osnovu otpremnina	<u>6</u>	<u>21</u>

Odložena poreska sredstva sa stanjem na dan 31. decembra 2016. godine u iznosu od EUR 6 hiljada odnose se na oporezive privremene razlike između poreske osnovice po kojoj se rezervisanja za otpremnine i sudske sporove priznaju u poreskom bilansu i iznosa po kojima su ta sredstva iskazana u finansijskim izvještajima Banke.

Neiskorišćeni poreski gubici po osnovu kojih Banka nije priznala odloženo poresko sredstvo na dan 31.12.2016. godine prikazani su u tabeli ispod :

Godina nastanka	Godina isteka	Poreski gubitak	Godina korišćenja	Iskorišćeni iznos
2015	2020	455	-	-
2016	2021	861	-	-

Prema Zakonu o porezu na dobit pravnih lica gubici nastali iz poslovnih odnosa, izuzev onih iz kojih proizilaze kapitalni dobiti i gubici mogu se prenositi na račun dobiti iz budućih obračunskih perioda, ali ne duže od pet godina.

b) Odložene poreske obaveze

	U hiljadama EUR	
	2016.	2015.
Na višu knjigovodstvenu od poreske sadašnje vrijednosti nekretnina i opreme	49	44
Nerealizovani dobiti po osnovu hartija od vrjednosti raspoloživih za prodaju	41	54
Dobici po osnovu revalorizacije osnovnih sredstava	87	-
Ostale poreske obaveze	<u>35</u>	<u>-</u>
Odložena poreske obaveze	<u>212</u>	<u>98</u>

Odložene poreske obaveze sa stanjem na dan 31. decembra 2016. godine u iznosu od EUR 212 hiljada. Od toga na oporezive privremene razlike između poreske osnovice po kojoj se poslovni prostor i ostala fiksna aktiva priznaju u poreskom bilansu odnosi se EUR 34 hiljada i EUR 39 hiljada na oporezive privremene razlike između poreske osnovice po kojoj se hartije od vrijednosti raspoložive za prodaju priznaju u poreskom bilansu i iznosa za oporezive privremene razlike po osnovu revalorizacije osnovnih sredstava u iznosu od EUR 138 po kojima su ta sredstva iskazana u finansijskim izvještajima Banke.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
31. decembar 2016. godine

13. NOVČANA SREDSTVA I RAČUNI DEPOZITA KOD CENTRALNIH BANAKA

	31. decembar 2016.	U hiljadama EUR 31. decembar 2015.
Gotovina u blagajni:		
- u EUR	2,510	2,526
- u stranoj valuti	471	271
Žiro račun	10,400	2,126
 Obavezna rezerva kod Centralne banke Crne Gore	 6,233	 7,374
	19,614	12,297

Obavezna rezerva Banke sa stanjem na dan 31. decembra 2016. godine predstavlja minimum izdvojenih depozita u skladu sa regulativom Centralne banke Crne Gore na koju se odnosi Odluka o obaveznoj rezervi banaka kod Centralne banke Crne Gore („Sl. list CG“, br 73/15, 78/15 i 3/16). U skladu sa navedenim, banke obračunavaju obaveznu rezervu na depozite po viđenju i oročene depozite.

Računi depozita kod depozitnih institucija u Crnoj Gori u iznosu od EUR 6,233 hiljada (u 2015. godini EUR 7,374 hiljada) se odnose na obaveznu rezervu koja se izdvaja po stopi od 9.5% na dio osnovice koju čine depoziti po viđenju i depoziti ugovoreni sa ročnošću do jedne godine, odnosno do 365 dana i 8.5% na dio osnovice koju čine depoziti ugovoreni sa ročnošću preko jedne godine, odnosno preko 365 dana. Na depozite ugovorene sa ročnošću preko jedne godine koji imaju klauzulu o mogućnosti razročenja tih depozita u roku kraćem od 365 dana, primjenjuje se stopa od 9.5%.

Do 31. decembra 2016. godine, banke mogu do 25% obavezne rezerve izdvojiti i držati u obliku državnih zapisa koje je emitovala Crna Gora. Centralna banka plaća bankama naknadu na iznos sredstava koji predstavlja razliku između 50% ukupnih sredstava izdvojene obavezne rezerve i iznosa sredstava koja su izdvojena u obliku državnih zapisa, a najviše na 25% izdvojenih sredstava obavezne rezerve.

Banke koje su na dan početka primjene ove odluke izdvojile i drže više od 25% obavezne rezerve u obliku državnih zapisa, mogu nastaviti da te državne zapise drže kao dio obavezne rezerve do dana njihovog dospjeća.

Banke koje na dan 31. decembar 2016. godine budu izdvojile i držale obaveznu rezervu u obliku državnih zapisa, mogu nastaviti da te državne zapise drže kao dio obavezne rezerve do dana njihovog dospjeća, ali ne duže od 31. marta 2017. godine.

14. KREDITI I POTRAŽIVANJA OD BANAKA

	31. decembar 2016.	U hiljadama EUR 31. decembar 2015.
Korespondentni računi kod inostranih banaka	7,475	15,711
Depoziti kod banaka u zemlji	10	-
	7,485	15,711

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
31. decembar 2016. godine

15. KREDITI I POTRAŽIVANJA OD KLIJENATA

	31. decembar 2016.	U hiljadama EUR 31. decembar 2015 reklasifikovano.
Dospjeli krediti:		
- privredna društva u privatnom vlasništvu	5,495	5,416
- preduzetnici	30	27
- opštine	37	53
- fizička lica	1,673	1,681
Kratkoročni krediti:		
- privredna društva u privatnom vlasništvu	5,293	3,145
- preduzetnici	37	58
- opštine	-	-
- fizička lica	362	401
Dugoročni krediti, uključujući tekuća dospjeća:		
- privredna društva u privatnom vlasništvu	18,073	21,806
- javna preduzeća	45	100
- preduzetnici	48	34
- opštine	2,947	3,555
- fizička lica	21,850	19,487
Ostalo	38	40
	55,928	55,803
Kamatna potraživanja:		
- krediti	3,076	2,719
Vremenska razgraničenja:		
- kamata po kreditima	6	19
- naknade po kreditima	(373)	(380)
Pale garancije	145	146
	2,854	2,504
Ukupno	58,782	58,307
<i>Minus:</i>		
Obezvrjeđenje kredita (napomena 5)	(8,409)	(5,049)
Obezvrjeđenje kamata (napomena 4)	(2,736)	(1,858)
Obezvrjeđenje po neizmirenim garancijama	(145)	(139)
	(11,290)	(7,046)
	47,492	51,261

Kratkoročni krediti pravnim licima odobravaju se po nominalnim kamatnim stopama od 2.3% do 15% na godišnjem nivou.

Dugoročni krediti pravnim licima odobravaju se na maksimalni period do šest godina, po nominalnim kamatnim stopama od 2.2% do 11.90% na godišnjem nivou.

Na dan 31. decembra 2016. i 2015. godine svi krediti odobreni su komitentima sa sjedištem na području Crne Gore i Srbije.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
31. decembar 2016. godine
15. KREDITI I POTRAŽIVANJA OD KLIJENATA (nastavak)

Koncentracija po djelatnostima ukupno bruto plasiranih kredita komitentima od strane Banke je sljedeća:

	31. decembar 2016.	U hiljadama EUR 31. decembar 2015.
Poljoprivreda, lov i ribolov	1,664	1,256
Građevinarstvo	5,226	6,195
Trgovina	8,801	8,598
Usluge, turizam, ugostiteljstvo	1,216	1,577
Transport, skladištenje, PTT, komunikacije	656	615
Trgovina nekretninama	760	282
Administracija, druge javne usluge	1,076	606
Stanovništvo	23,885	21,568
Ostalo	12,644	15,106
	55,928	55,803

16. INVESTICIONE HARTIJE OD VRIJEDNOSTI

Hartije od vrijednosti raspoložive za prodaju i državni zapisi do dospijeca

	31. decembar 2016.	U hiljadama EUR 31. decembar 2015.
Državne obveznice:		
Republike Srbije	4,729	12,830
Vlade Crne Gore*	16,090	2,708
Državni zapisi:		
Vlade Crne Gore	2,966	-
	23,785	15,538
Potraživanja za fakturisanu kamatu HOV-obveznice	468	395
Potraživanja za fakturisanu kamatu- državni zapisi	23	-
	24,276	15,933

*Kupovina na sekundarnom trzistu.

Finansijska sredstva raspoloživa za prodaju inicijalno se procjenjuju po nabavnoj vrijednosti, a na dan bilansa procjenjuju se po tržišnoj (fer) vrijednosti, ako je poznata. Promjena tržišne vrijednosti se iskazuje u okviru kapitala, u korist ili na teret revalorizacionih rezervi, sve do otuđenja tih finansijskih sredstava kada se revalorizacione rezerve prenose u prihode ili rashode.

Hartije od vrijednosti koje se drže do dospijeca sa stanjem na dan 31. decembra 2016. godine u iznosu EUR 2,966 hiljada (2015: EUR 0 hiljada) .

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
31. decembar 2016. godine
17. NEKRETNINE, POSTROJENJE I OPREMA

Kretanja na nekretninama, opremi i ostalim sredstvima za 2016. i 2015. godinu prikazano je u narednoj tabeli:

	U hiljadama EUR		
	Građevinski objekti	Oprema i ostala sredstva	Ukupno
<i>Nabavna vrijednost</i>			
Stanje, 1. januar 2015. godine	1,850	1,858	3,708
Nove nabavke tokom godine	9	104	113
Otuđenja i rashodovanja	-	(172)	(172)
Stanje, 31. decembar 2015. godine	1,859	1,790	3,649
Stanje, 1. januar 2016. godine	1,859	1,790	3,649
Nove nabavke tokom godine	112	59	171
Otuđenja i rashodovanja	-	(162)	(162)
Prenos sa stečene aktive i adaptacija	839	-	839
Revalorizacija osnovnih sredstava	1,551	-	1,551
Stanje, 31. decembar 2016. godine	4,361	1,687	6,048
<i>Ispravka vrijednosti</i>			
Stanje, 1. januar 2015. godine	408	1,575	1,983
Amortizacija (napomena 9)	69	121	190
Otuđenja i rashodovanja	-	(170)	(170)
Stanje, 31. decembar 2015. godine	477	1,526	2,003
Stanje, 1. januar 2016. godine	477	1,526	2,003
Amortizacija (napomena 9)	70	89	159
Obezrjeđenje	121	-	121
Revalorizacija osnovnih sredstava	581	-	581
Prenos sa stčene aktive	528	-	528
Otuđenja i rashodovanja	-	(157)	(157)
Stanje, 31. decembar 2016. godine	1,777	1,458	3,235
<i>Neotpisana vrijednost na dan:</i>			
- 31. decembra 2016. godine	2,584	229	2,813
- 31. decembra 2015. godine	1,382	264	1,646

Na dan 31. decembra 2016. godine, Banka nema imovinu pod zalogom radi obezbjeđenja otplate kredita i drugih obaveza.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
31. decembar 2016. godine
18. NEMATERIJALNA SREDSTVA

Nematerijalna sredstva se najvećim dijelom sastoje iz licenci i softvera. U pregledu koji slijedi prikazana su kretanja na nematerijalnim sredstvima u toku 2016. i 2015. godine:

	31. decembar 2016.	U hiljadama EUR 31. decembar 2015.
Nabavna vrijednost		
Stanje, 1. januar	669	659
Povećanja	42	10
Stanje, 31. decembar	711	669
Ispravka vrijednosti		
Stanje, 1. januar	530	442
Amortizacija (napomena 9)	77	90
Ostalo	-	(2)
Stanje, 31. decembar	607	530
Neotpisana vrijednost na dan 31. decembra	104	139

19. INVESTICIONE NEKRETNINE / NEPOKRETNOSTI

Banka je u 2016. godini na investicionim nepokretnostima proknjižila iznos od EUR 963 hiljade. U pitanju su poslovni prostori koje je Banka tokom 2016. godine počela da izdaje u zakup.

20. OSTALA FINANSIJSKA POTRAŽIVANJA

Ostala finansijska potraživanja u ukupnom iznosu od EUR 584 hiljade (31. decembra 2015: EUR 797 hiljade) odnose se na potraživanja po osnovu naknade štete (EUR 272 hiljada), potraživanja po osnovu naknade za advokatske usluge (EUR 106 hiljada) i ostala potraživanja koja pojedinačno nisu materijalno značajna. Ispravka vrednosti naknada i provizija u iznosu od EUR 392 hiljade je prikazana u okviru Napomene 20 - Ostala poslovna potraživanja.

21. OSTALA POSLOVNA POTRAŽIVANJA

	31. decembar 2016.	U hiljadama EUR 31. decembar 2015.
Sredstva stečena po osnovu naplate potraživanja	15,544	18,874
Unaprijed plaćeni troškovi	46	78
	15,590	18,952
Obezvrjeđenje stečene aktive (napomena 5)	(7,964)	(6,553)
Obezvrjeđenje naknade i provizije (napomena 5 i 20)	(392)	(225)
	7,234	12,174

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
31. decembar 2016. godine

21. OSTALA POSLOVNA POTRAŽIVANJA (nastavak)

Stečena aktiva u iznosu od EUR 15,544 hiljada na dan 31. decembra 2016. godine (31. decembra 2015: EUR 18,874 hiljada) se odnosi na sredstva stečena na osnovu aktiviranja sredstava obezbjeđenja kredita (Fiducija). U nastavku je dat uporedni pregled sredstava stečenih naplatom potraživanja i pripadajuće ispravke.

Godina	Sredstva stečena po osnovu naplate potraživanja	Ispravka vrijednosti stečene aktive	Neto knjigovodstvena vrijednost stečene aktive
2010	8,264	-	8,264
2011	9,069	28	9,041
2012	10,551	28	10,523
2013	13,252	887	12,365
2014	18,675	2,378	16,297
2015	18,874	6,553	12,321
2016	15,544	7,964	7,580

Ova sredstva se vode po nižoj od bruto knjigovodstvene vrijednosti potraživanja ili tržišne vrijednosti sredstva obezbjeđenja umanjenoj za troškove prodaje. Banka je u toku 2016. godine stekla imovinu po osnovu aktiviranja sredstava obezbjeđenja - poslovni prostor (LN 436 KO Hoti) vrijednosti na dan sticanja EUR 45 hiljada i poslovni prostor LN 615 KO Petrovac vrijednosti na dan sticanja EUR 232 hiljade. Poslovni prostor (LN 436 Ko Hoti) Banka izdaje u zakup i tu nepokretnost je preknjižila na investicionu nepokretnost.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
31. decembar 2016. godine

22. DEPOZITI KLIJENATA

	U hiljadama EUR	
	31. decembar 2016.	31. decembar 2015.
Depoziti po viđenju:		
- opštine	864	330
- privredna društva u privatnom vlasništvu	10,039	6,923
- preduzetnici	109	102
- fizička lica	40,289	32,744
- nevladine organizacije	518	338
- ostali	312	97
	<u>52,131</u>	<u>40,534</u>
Kratkoročni depoziti:		
- privredna društva u privatnom vlasništvu	2,683	2,877
- opštine	5,500	1,300
- fizička lica	19,660	25,941
	<u>27,843</u>	<u>30,118</u>
Dugoročni depoziti:		
- privredna društva u privatnom vlasništvu	613	740
- fizička lica	3,299	4,614
	<u>3,912</u>	<u>5,354</u>
	<u>83,886</u>	<u>76,006</u>
<i>Obaveze za kamate i ostala pasiva</i>		
Vremenska razgraničenja: depoziti	333	813
	<u>84,219</u>	<u>76,819</u>

Depoziti po viđenju stanovništva u EUR su deponovani po kamatnoj stopi 0.01% na godišnjem nivou, odnosno u stranim valutama po kamatnoj stopi od 0.00% - 0.01% na godišnjem nivou.

Oročeni depoziti stanovništva u EUR sa rokom dospijeca do:

3 mjeseca su deponovani po kamatnoj stopi od 0.80%- 1.20% godišnje
6 mjeseci su deponovani po kamatnoj stopi od 1.10%-1.50% godišnje
12 mjeseci su deponovani po kamatnoj stopi od 1.60%- 1.80% godišnje
24 mjeseca su deponovani po kamatnoj stopi od 1.80%- 2.00% godišnje
36 mjeseci su deponovani po kamatnoj stopi od 2.00%- 2.20% godišnje.

Oročeni depoziti stanovništva u stranim valutama sa rokom dospijeca do:

3 mjeseca su deponovani po kamatnoj stopi do 0.35% godišnje
6 mjeseci su deponovani po kamatnoj stopi do 0.80% godišnje
12 mjeseci su deponovani po kamatnoj stopi do 1.10% godišnje
24 mjeseca su deponovani po kamatnoj stopi do 1.30% godišnje
36 mjeseci su deponovani po kamatnoj stopi do 1.35% godišnje.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
31. decembar 2016. godine

22. DEPOZITI KLIJENATA (nastavak)

Na depozite po viđenju pravnih lica u EUR, Banka ne plaća kamatu.

Oročeni depoziti pravnih lica u EUR sa rokom dospjeća do:

3 mjeseca su deponovani po kamatnoj stopi od 0.30% godišnje
 6 mjeseci su deponovani po kamatnoj stopi od 0.80% godišnje
 12 mjeseci su deponovani po kamatnoj stopi od 1.50% godišnje
 24 mjeseca su deponovani po kamatnoj stopi od 1.80% godišnje
 36 mjeseci su deponovani po kamatnoj stopi od 2.00% godišnje.

Oročeni depoziti pravnih lica u stranim valutama sa rokom dospjeća do:

3 mjeseca su deponovani po kamatnoj stopi od 0.10% godišnje
 6 mjeseci su deponovani po kamatnoj stopi od 0.15% do 0.35% godišnje
 12 mjeseci su deponovani po kamatnoj stopi od 0.30% do 0.55% godišnje
 24 mjeseca su deponovani po kamatnoj stopi od 0.40% do 0.65% godišnje
 36 mjeseci su deponovani po kamatnoj stopi od 0.40% do 0.65% godišnje.

Na dan 31. decembra 2016. godine Banka ima EUR 1,325 hiljada (31. decembra 2015: EUR 1,350 hiljada) namjenskih depozita koji predstavljaju sredstva obezbjeđenja datih kredita i plasmana.

23. POZAJMLJENA SREDSTVA OD OSTALIH KLIJENATA

	31. decembar 2016.	U hiljadama EUR 31. decembar 2015. reklasifikovano
Evropska investiciona banka	3,268	4,071
Investiciono razvojni fond Crne Gore	978	160
Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća	32	52
Ministarstvo finansija Crne Gore	456	455
	1,466	667
Fakturisana kamata	3	3
Vremenska razgraničenja - krediti	125	138
	128	141
	4,862	4,879

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
31. decembar 2016. godine

23. POZAJMLJENA SREDSTVA OD OSTALIH KLIJENATA (nastavak)

Na dan 31. decembar 2016. godine Banka ima sljedeća pozajmljena sredstva od Evropske investicione banke:

			U hiljadama EUR	
	Period/ Godina	Godišnja kamatna stopa	31. decembar 2016.	31. decembar 2015.
Evropska investiciona banka	10	3.68%	1,125	1,500
Evropska investiciona banka	10	2.03%	2,143	2,571
			3,268	4,071

Obaveze po uzetim kreditima i pozajmicama sa stanjem na dan 31. decembra 2016. godine u iznosu EUR 3,268 hiljada (u 2015. godini EUR 4,071 hiljada) odnose se na obaveze prema Evropskoj investicionoj banci po osnovu uzetog kredita za finansiranje investicionih projekata, sa grace periodom od 2 godine. Po navedenim kreditima Banka nema obavezu ispunjenja finansijskih pokazatelja.

Dospjeće obaveza po uzetim kreditima i pozajmicama od Evropske investicione banke prikazano je u sljedećoj tabeli:

	U hiljadama EUR 31. decembar 2016.
do 1 godine	804
od 1 do 2 godine	804
od 2 do 3 godine	804
od 3 do 4 godine	429
od 4 do 5 godina	427
preko 5 godina	0
	3,268

Obaveze prema Vladi Crne Gore u iznosu od EUR 1,466 hiljada (31. decembra 2015. godine: EUR 667 hiljada) se odnose na obaveze po uzetim dugoročnim kreditima od Investiciono razvojnog fonda u iznosu od EUR 978 hiljada (31. decembra 2015. godine: EUR 160 hiljade) i Direkcije za razvoj malih i srednjih preduzeća u iznosu od EUR 32 hiljade (31. decembra 2015. godine: EUR 52 hiljade) koje Banka plasira krajnjim korisnicima za finansiranje investicionih projekata na rok do 3 godine sa grace periodom od 12 do 24 mjeseca, kao i na obaveze po uzetom kreditu od Ministarstva finansija Crne Gore u iznosu od EUR 456 hiljada (31. decembra 2015. godine: EUR 455 hiljada) za Projekat 1000+ stanova namijenjenog za rješavanje stambenih potreba socijalno ugroženih kategorija stanovništva.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
31. decembar 2016. godine

24. REZERVE

	U hiljadama EUR	
	31. decembar 2016.	31. decembar 2015.
Rezervisanja za potencijalne gubitke po osnovu vanbilansnih izloženosti (napomena 5)	407	175
Rezervisanja za otpremnine i jubilarne nagrade	130	173
Rezervisanja za neiskorišćene godišnje odmore	86	96
Rezervisanja za sudske sporove	536	76
Rezervisanja ostalo-naknade zaposlenim	499	-
	1,658	520

Banka je na dan 31.12.2016.godine rezervisala sredstva u iznosu od EUR 499 hiljada po osnovu manje isplaćene zimnice, regresa i zarada za period od 2008-2016. godine shodno analizi i pretpostavkama izvedenim iz mišljenja angažovane advokatske kancelarije.

25. OSTALE OBAVEZE

	U hiljadama EUR	
	31. decembar 2016.	31. decembar 2015.
Obaveze po komisionim poslovima	16	24
Primljeni avansi	35	8
Obaveze za ostale poreze	224	17
Obaveze prema dobavljačima	87	129
Ostale obaveze	155	47
	517	225

26. KAPITAL**a) Akcijski kapital**

Akcijski kapital Banke sa stanjem na dan 31. decembra 2016. godine čini 2,737 običnih akcija, nominalne vrijednosti EUR 10,000. Zakon o bankama („Sl. list CG” br. 17/08, 44/10 i 40/11) definisao je minimalni iznos novčanog kapitala banke u vrijednosti od EUR 5,000 hiljada. Na dan 31. decembra 2016. godine novčani kapital Banke je usaglašen sa propisanim minimumom.

U toku 2015. i 2016. godine nijesu isplaćivane dividende Komercijalnoj banci a.d., Beograd .

Na dan 31. decembra 2016. godine, Komercijalna banka a.d., Beograd je 100% vlasnik Banke.

b) Ostale rezerve

Na dan 31. decembra 2016. godine ostale rezerve iznose EUR 4,537 hiljade (2015: EUR 4,922 hiljada)

c) Regulatorne rezerve

Odlukom Skupštine akcionara Banke br.14/2-2 od 30. maja 2016.godine izvršen je prenos više formiranih potrebnih odnosno nedostajuće rezervi po regulatornom zahtjevu u iznosu EUR 1,065 hiljada (31. decembar 2015.: EUR 2,591 hiljade) na račun nerasporedjenog kumuliranog dobitka iz prethodnih godina a koji će djelimično služiti za pokriće ostvarenog gubitka u prethodnoj godini.

27. USAGLAŠENOST SA PROPISIMA CENTRALNE BANKE CRNE GORE

Banka je dužna da obim svog poslovanja uskladi sa propisanim pokazateljima, odnosno da obim i strukturu svojih rizičnih plasmana uskladi sa Zakonom o bankama i propisima Centralne banke Crne Gore.

Osnovni kapital Banke, formiran u skladu sa Odlukom o adekvatnosti kapitala („Sl. list CG“, br. 60/08, 41/09, 38/11 i 55/12), na dan 31. decembra 2016. godine iznosi EUR 16,277 hiljada. Osnovni kapital Banke sa stanjem na dan 31. decembra 2016. godine čine osnovni elementi sopstvenih sredstava Banke: uplaćeni akcionarski kapital po nominalnoj vrijednosti, rezerve koje su formirane na teret dobiti nakon njenog oporezivanja, neraspoređeni iznos dobiti iz prethodnih godina i neraspoređeni iznos dobiti tekuće godine, umanjeni za iznos nematerijalne imovine.

Sopstvena sredstva Banke sa stanjem na dan 31. decembra 2016. godine iznose EUR 17,247 hiljada i predstavljaju zbir osnovnog i dopuskog kapitala Banke. Na dan 31. decembra 2016. godine, Banka je prikazala odbitne stavke koje umanjuju bruto sopstvena sredstva Banke. Odbitnu stavku od kapitala na dan 31. decembra 2016. godine iznos nedostajućih rezervi u iznosu od EUR 1,318 hiljada. Rizikom ponderisana bilansna i vanbilansna aktiva, formirana u skladu sa Odlukom o adekvatnosti kapitala banaka, na dan 31. decembra 2016. godine iznosi EUR 82,472 hiljada.

Odlukom Centralne banke Crne Gore o minimalnim standardima za ulaganja banaka u nepokretnosti i osnovna sredstva („Sl. list CG“ br. 24/09, 66/10, 58/11, 61/12, 13/13, 51/13 i 16/15), propisano je da iznos ulaganja u nepokretnosti i osnovna sredstva koji prelazi 50% sopstvenih sredstava banka tretira kao odbitnu stavku pri izračunavanju ukupnog iznosa sopstvenih sredstava banke. Ulaganjima u nepokretnosti ne smatra se sticanje nepokretnosti u zamjenu za potraživanja u postupku restrukturiranja problematičnog duga, u stečajnom postupku, postupku likvidacije, ili u postupku izvršenja radi namirenja potraživanja banke, ukoliko od dana sticanja nepokretnosti nije prošlo više od četiri godine. Propisima Centralne banke Crne Gore nije propisan rok u kome Banka mora da proda sredstva stečena naplatom potraživanja.

U skladu sa Zakonom o bankama („Sl. list CG“, br.17/08, 44/10 i 40/11), Banka je obavezna da održava minimalan stepen koeficijenta solventnosti od 10%. Koeficijent solventnosti izračunat od strane Banke, na dan 31. decembra 2016. godine, iznosi 18.33% (31. decembra 2015: 25.32%) i veći je od propisanog minimuma.

Najveća izloženost prema jednom licu na dan 31. decembra 2016. godine iznosi 27.64% (Obveznice Republike Srbije) i iznad je propisanog maksimuma od 25% sopstvenih sredstava. Izloženost prema klijentu M-tel iznosi 27.38 % i takodje je iznad propisanog maksimuma od 25% sopstvenih sredstava.

Banka na dan 31. decembra 2016. godine nije imala velikih izloženosti koje u zbiru prelaze 800% sopstvenih sredstava.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
31. decembar 2016. godine

28. VANBILANSNA EVIDENCIJA

	31. decembar 2016.	U hiljadama EUR 31. decembar 2015.
Neopozive obaveze za davanje kredita	9,071	9,119
Izdate garancije		
Izdate plative garancije	3,570	2,802
Izdate činidbene garancije	362	546
Ostale vrste garancija	-	10
Kolateral po osnovu potraživanja	124,169	193,827
Ostale stavke vanbilansne izloženosti banke	587	552
Ukupno	137,759	206,856
Memorandum		
Evidentna kamata	5,053	5,071
	142,812	211,927

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
31. decembar 2016. godine

29. TRANSAKCIJE SA POVEZANIM LICIMA

Pregled potraživanja i obaveza, kao i prihoda i rashoda, prema povezanim licima na dan 31. decembra 2016. i 2015. godine prikazan je u sljedećoj tabeli:

	U hiljadama EUR 31. decembar 2016.	31. decembar 2015.
<u>Potraživanja</u>		
<i>Devizni računi:</i>		
- Komercijalna banka a.d., Beograd	3,553	7,195
Ukupno potraživanja	3,553	7,195
<u>Obaveze</u>		
<i>Depoziti po viđenju:</i>		
- Komercijalna banka a.d., Beograd	37	34
Ukupno obaveze	37	34
Potraživanja/(obaveze), neto	3,516	7,161
<u>Prihodi</u>		
<i>Dobici po osnovu kursnih razlika:</i>		
- Komercijalna banka a.d., Beograd	212	101
Ukupno prihodi	212	101
<i>Rashodi naknada:</i>		
- Komercijalna banka a.d., Beograd	21	9
<i>Gubici po osnovu kursnih razlika:</i>		
- Komercijalna banka a.d., Beograd	138	67
Ukupno rashodi	159	76
Rashodi, neto	53	25
<u>Vanbilansna potraživanja</u>		
<i>Potraživanja za glavniciu po komisiju:</i>		
- Komercijalna banka a.d., Beograd	18	20
<i>Potraživanja za kamatu po komisiju:</i>		
- Komercijalna banka a.d., Beograd	7	7
	25	27

Na dan 31. decembra 2016. godine, potraživanja od zaposlenih iznose EUR 1,326 hiljada (2015: EUR 1,054 hiljada), a odnose se na date kredite zaposlenima. Banka je tokom 2016. godine isplatila ključnom rukovodstvu koje uključuje Glavnog izvršnog direktora, izvršne direktore i direktore sektora iznos od EUR 647 hiljada na ime naknada (2015: EUR 553 hiljade). Članovima Odbora direktora i Odbora za reviziju na ime naknada je isplaćen iznos od EUR 31 hiljada (2015: EUR 78 hiljada) (napomena 7).

Jedan poslovni prostor koji se vodi na investicionim nepokretnostima Banke koristi zaposleni Banke za potrebe stanovanja.

30. UPRAVLJANJE RIZICIMA

Banka je prepoznala proces upravljanja rizicima kao ključni element upravljanja poslovanjem, s obzirom da izloženost rizicima proizilazi iz svih poslovnih aktivnosti, kao neodvojivog dijela bankarskog poslovanja, kojima se upravlja kroz identifikovanje, mjerenje, ublažavanje, praćenje i kontrolu i izvještavanje, odnosno uspostavljanjem ograničenja rizika, kao i izvještavanje u skladu sa strategijama i politikama.

Banka je uspostavila sveobuhvatan i pouzdan sistem upravljanja rizicima koji obuhvata: strategije, politike, procedure i metodologije upravljanja rizicima, odgovarajuću organizacionu strukturu, efektivan i efikasan proces upravljanja svim rizicima kojima je izložena, adekvatan sistem internih kontrola, odgovarajući informacioni sistem i adekvatan proces interne procjene adekvatnosti kapitala.

Proces upravljanja rizicima uključuje jasno definisanje i dokumentovanje profila rizičnosti, kao i usklađivanje profila rizičnosti sa sklonošću Banke za preuzimanje rizika, a u skladu sa usvojenim strategijama i politikama.

Strategijom upravljanja rizicima i Strategijom i planom upravljanja kapitalom, Banka je postavila sljedeće ciljeve u okviru sistema upravljanja rizicima: minimiziranje negativnih efekata na finansijski rezultat i kapital uz poštovanje definisanih okvira prihvatljivog nivoa rizika, održavanje potrebnog nivoa adekvatnosti kapitala, razvoj aktivnosti Banke u skladu sa poslovnim mogućnostima i razvojem tržišta u cilju ostvarivanja konkurentskih prednosti.

Banka primjenjuje međunarodno priznate standarde i permanentno prati sve najave i izmjene u zakonskoj regulativi, analizira uticaj na nivo rizika i preduzima mjere za blagovremeno usklađivanje svog poslovanja sa novim propisima, a u skladu sa prihvatljivim nivoom rizika za Banku. Kroz jasno definisan proces uvođenja novih proizvoda Banka analizira uticaj svih novih usluga i proizvoda na buduću izloženost rizicima u cilju optimizacije svojih prihoda i troškova za procijenjeni rizik, kao i minimiziranja svih potencijalno mogućih negativnih efekata na finansijski rezultat Banke.

Sistem upravljanja rizicima

Sistem upravljanja rizicima je definisan sljedećim aktima:

- Strategijom upravljanja rizicima i Strategijom i planom upravljanja kapitalom;
- Strategijom postupanja sa nekvalitetnim kreditima;
- Politikama upravljanja rizicima;
- Procedurama upravljanja rizicima;
- Metodologijama za upravljanje pojedinačnim rizicima;
- Ostalim aktima.

Strategija upravljanja rizicima sadrži:

- pregled i definicije svih rizika kojima je Banka izložena ili može da bude izložena;
- ciljeve koje Banka želi da ostvari strategijom;
- opšte kriterijume i metode koji su relevantni za kreiranje okvira za upravljanje rizicima;
- osnovne principe o politici rizika;
- opredjeljenje za poslovne aktivnosti, proizvode i usluge, koji će biti dominantni u poslovanju Banke, sa opisom osnovne orijentacije Banke u vezi sa pojedinačnim vrstama rizika koje proizilaze iz njenih poslovnih aktivnosti;
- definisanje sklonosti Banke ka preuzimanju rizika (apetit prema riziku), sa očekivanim odnosom prinosa i rizika za djelove bančinih portfolija i ukupnu aktivu;
- osnove procesa interne procjene adekvatnosti kapitala Banke;
- podjelu nadležnosti i odgovornosti, kao i komentare o budućem razvoju poslovnih odjeljenja Banke.

30. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)

Dugoročni ciljevi za upravljanje rizicima koje Banka želi da ostvari strategijom su:

- razvoj aktivnosti u skladu sa poslovnom Strategijom i mogućnostima i razvojem tržišta u cilju stvaranja konkurentskih prednosti;
- izbjegavanje ili minimiziranje rizika u cilju održavanja poslovanja u okvirima prihvatljivog nivoa rizika;
- minimiziranje negativnih efekata na kapital Banke;
- održavanje potrebnog nivoa adekvatnosti kapitala;
- diversifikacija rizika kojima je Banka izložena.

Politike upravljanja pojedinim vrstama rizika bliže definišu:

- način organizovanja procesa upravljanja rizicima Banke i jasna razgraničenja odgovornosti zaposlenih u svim fazama tog procesa;
- način procjene rizičnog profila Banke i metodologije za identifikovanje i mjerenje, odnosno procjenu rizika;
- načine praćenja i kontrole rizika i uspostavljanje sistema limita, odnosno vrste limita koje Banka koristi i njihovu strukturu;
- mjere za ublažavanje rizika i pravila za primjenu tih mjera;
- način i metodologiju za sprovođenje procesa interne procjene adekvatnosti kapitala Banke;
- principe funkcionisanja sistema internih kontrola;
- okvir i učestalost stres testiranja, kao i postupanje u slučajevima nepovoljnih rezultata stres testova.

Procedurama upravljanja rizicima Banka bliže definiše proces upravljanja rizicima i nadležnosti i odgovornosti svih organizacionih djelova Banke u sistemu upravljanja rizicima.

Banka je pojedinačnim metodologijama detaljnije propisala metode i pristupe koji se koriste u sistemu upravljanja rizicima.

Nadležnosti

Odbor direktora utvrđuje ciljeve i strategije Banke i obezbjeđuje njihovo sprovođenje, uključujući strategiju upravljanja rizicima i strategiju upravljanja kapitalom; uspostavlja i održava sistem upravljanja rizicima kojima je Banka izložena u svom poslovanju; utvrđuje politike i procedure za upravljanje svim rizicima kojima je Banka izložena u svom poslovanju; obezbjeđuje sprovođenje procesa interne procjene adekvatnosti kapitala i njegovu usklađenost sa strateškim ciljevima poslovanja; utvrđuje godišnji plan Banke, uključujući i finansijski plan; usvaja godišnji izvještaj o poslovanju Banke sa izvještajem spoljnog revizora i izvještaje o poslovanju Banke tokom godine; odobrava transakcije koje značajnije utiču na strukturu bilansa i rizičnost poslovanja Banke, u skladu sa politikama i procedurama za upravljanje rizicima; periodično razmatra i ocjenjuje izuzetke učinjene u odnosu na utvrđene politike i procedure; usvaja godišnji plan interne revizije i izvještaje interne revizije Banke; uspostavlja osnove za funkcionisanje sistema interne kontrole, adekvatne veličini Banke, složenosti poslova i nivou preuzetog rizika; donosi opšte akte Banke, osim akata koje donosi Skupština akcionara; usvaja plan kontinuiteta poslovanja i plan oporavka aktivnosti u slučaju katastrofa; odobrava uvođenje novih proizvoda i usluga u poslovanje Banke; donosi odluku o organizacionoj strukturi Banke; obavlja i druge poslove utvrđene zakonom i Statutom Banke.

30. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)**Nadležnosti (nastavak)**

Odbor za reviziju analizira i prati funkcionisanje sistema upravljanja rizicima kojima je Banka izložena u svom poslovanju i daje predloge za unaprjeđenje strategija, politika i procedura za upravljanje rizicima; analizira i prati funkcionisanje sistema interne kontrole; razmatra program i izvještaje interne revizije i daje mišljenje o nalazima interne revizije; prati realizaciju preporuka interne revizije; analizira finansijske izvještaje Banke prije njihovog dostavljanja Odboru direktora; ocjenjuje kvalitet iskaza i informacija prije njihovog dostavljanja Odboru direktora, a naročito: primjenu računovodstvenih politika i procedura, odluke koje zahtijevaju visoki stepen procjene, uticaj neuobičajenih transakcija na finansijske izvještaje, kvalitet politika objedinjavanja podataka, promjene nastale kao posljedica izvršenih revizija, pretpostavke o trajnosti poslovanja, usklađenost sa Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja i propisima; daje mišljenje o izboru spoljnjeg revizora Banke i predlaže iznos naknade za vršenje revizije.

Odbor za upravljanje aktivom i pasivom vrši nadzor nad upravljanjem rizicima u pojedinim područjima poslovanja Banke, prati izloženost Banke rizicima koji proizilaze iz strukture njenih bilansnih obaveza i potraživanja i vanbilansnih stavki, predlaže mjere za upravljanje kamatnim rizikom i rizikom likvidnosti, a obavlja i druge poslove utvrđene odlukom Odbora direktora i aktima Banke.

Kreditni odbor razmatra predloge Sektora poslova sa privredom i Sektora poslova sa stanovništvom, mišljenje i stavove Sektora upravljanja rizicima po kreditnim predlozima za odobrenje kreditnih zahtjeva do iznosa limita za transakcije u nadležnosti glavnog izvršnog direktora i izvršnih direktora, predlaže glavnom izvršnom direktoru i izvršnim direktorima donošenje odluke o odobrenju kredita do iznosa iz njihove nadležnosti, predlaže izvršnim direktorima unapređenje prakse politika i procedura upravljanja kreditnim rizikom.

Izvršni direktori sprovode utvrđene strategije Banke, uključujući strategije i politike upravljanja rizicima, kao i strategiju upravljanja kapitalom; obezbjeđuju da zaposleni u Banci budu upoznati sa propisima i drugim aktima Banke kojima se uređuju njihove radne obaveze; odlučuju o poslovnim transakcijama u skladu sa aktima Banke; izvještavaju Odbor direktora u skladu sa aktima Banke a naročito o odlukama koje se odnose na transakcije koje su u njihovoj nadležnosti, kupovinu i raspolaganje osnovnim sredstvima koje su u njihovoj nadležnosti; sprovode plan kontinuiteta poslovanja i plan oporavka aktivnosti u slučaju katastrofa, vrši njihovo revidiranje u skladu sa poslovnim promjenama i kontinuirano testiranje; bez odlaganja informišu Odbor direktora i Centralnu banku o svakom pogoršanju finansijskog stanja Banke ili opasnosti od tog pogoršanja, kao i o drugim činjenicama koje mogu znatno uticati na finansijsko stanje Banke; odlučuju o drugim pitanjima koja su u njihovoj nadležnosti saglasno aktima Banke, kao i o pitanjima koja nijesu u nadležnosti Skupštine akcionara i Odbora direktora Banke.

Sektor upravljanja rizicima je nadležan da identifikuje, mjeri, procjenjuje i upravlja rizicima kojima je Banka izložena u svom poslovanju; identifikuje moguće uzroke za pojavu određenih vrsta rizika; obavlja superviziju i monitoring nad rizicima na nivou Banke; koordinira, mjeri i projektuje izloženost rizicima; predlaže politike, procedure i metodologije za upravljanje rizicima; izvještava nadležne Organe Banke o upravljanju rizicima.

30. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)**Nadležnosti (Nastavak)**

Služba interne revizije je nezavisna funkcija kojom se obezbjeđuje ocjena adekvatnosti i efektivnosti sistema interne kontrole; identifikacija ključnih rizičnih područja poslovanja Banke i ocjena primjene i efektivnosti politika za upravljanje i metodologija za procjenu rizika; procjena kvaliteta i pouzdanosti informacionog sistema; preispitivanje tačnosti, pravovremenosti i pouzdanosti računovodstvenih i finansijskih izvještaja i evidencija; ocjena usklađenosti nivoa kapitala i rizika u poslovanju Banke; testiranje transakcija i funkcionisanja posebnih procedura sistema interne kontrole; ocjena funkcije praćenja usklađenosti akata i poslovanja Banke sa zakonom, propisima i utvrđenim politikama i procedurama; davanje odgovarajućih preporuka za otklanjanje uočenih nepravilnosti i za unapređenje postojećih postupaka i sistema rada.

Služba praćenja usklađenosti poslovanja Banke sa zakonom je zadužena za identifikaciju, mjerenje, praćenje, kontrolisanje i izvještavanje u vezi sa rizikom usklađenosti poslovanja Banke. Pored toga, Služba praćenja usklađenosti poslovanja Banke sa zakonom, vrši i druge poslove saglasno obavezama definisanim Zakonom o bankama, Statutom Banke i drugim aktima koji uređuju predmetnu djelatnost.

Proces upravljanja rizicima

Banka redovno mjeri odnosno procjenjuje rizike koje je identifikovala u svom poslovanju. Mjerenje podrazumijeva primjenu kvalitativnih i kvantitativnih metoda i modela mjerenja koje omogućuju uočavanje promjena u profilu rizika i procjenu novih rizika.

Za sve identifikovane rizike Banka određuje njihovu značajnost koja je zasnovana na sveobuhvatnoj procjeni rizika koji su svojstveni pojedinim poslovima, proizvodima, aktivnostima i procesima Banke.

Ublažavanje rizika podrazumijeva diversifikaciju, prenos, smanjenje i/ili izbjegavanje rizika, a Banka ga sprovodi u skladu sa rizičnim profilom i sklonošću ka rizicima.

Praćenje i kontrola rizika se zasniva i na limitima koje je Banka uspostavila. Oni zavise od poslovne strategije i tržišnog okruženja, kao i od nivoa rizika koji je Banka spremna da prihvati.

Izvještaji o upravljanju rizicima se redovno dostavljaju: Odboru direktora, Odboru za reviziju, Odboru za upravljanje aktivnom i pasivom, te Glavnom izvršnom direktoru i izvršnim direktorima, koji sadrže sve informacije neophodne za procjenu rizika i donošenje zaključaka o rizicima Banke.

Vrste rizika

Banka je u poslovanju posebno izložena sljedećim vrstama rizika: kreditnom i sa njim povezanim rizicima, riziku likvidnosti, tržišnom riziku, operativnom riziku i riziku zemlje, kao i svim ostalim rizicima koji se mogu pojaviti pri redovnom poslovanju Banke.

Kreditni rizik

Kreditni rizik je rizik mogućnosti nastanka negativnih efekata na finansijski rezultat i kapital Banke usled neizvršenja obaveza dužnika prema Banci.

30. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)

Kreditni rizik (nastavak)

U okviru kreditnog rizika Banka prati sljedeće rizike:

- **rizik neizvršenja (default risk)** - rizik od gubitka koji može nastupiti ukoliko dužnik ne izmiri svoju obavezu prema Banci;
- **rizik promjene kreditnog kvaliteta aktive (downgrade risk)** - rizik od gubitka koji može nastati ukoliko dođe do pogoršanja nivoa rizičnosti dužnika (pogoršanja kreditnog rejtinga dužnika);
- **rizik koncentracije** je rizik koji direktno ili indirektno proizilazi iz izloženosti Banke prema istom ili sličnom faktoru rizika ili vrsti rizika, kao što su: izloženosti prema jednom licu ili grupi povezanih lica, privrednim granama, vrstama proizvoda i aktivnosti, instrumentima kreditne zaštite,
- **rizik izloženosti** je rizik koji može prosteći po osnovu izloženost Banke prema jednom licu, grupi povezanih lica ili licima povezanim sa Bankom;
- **rizik zemlje** je rizik koji se odnosi na zemlju porijekla dužnika i predstavlja rizik nastanka negativnih efekata na finansijski rezultat i kapital Banke zbog nemogućnosti naplate potraživanja od dužnika kao posledice ekonomskih ili socijalnih prilika u zemlji porijekla dužnika.

Pored navedenih Banka prati i sa kreditnim rizikom povezane sljedeće rizike:

- **rezidualni rizik** je rizik da tehnike ublažavanja kreditnog rizika budu manje efikasne nego što je očekivano, odnosno da njihovo korišćenje nedovoljno utiče na umanjjenje rizika kojima je Banka izložena;
- **rizik izmirenja/iskoruke** je rizik mogućnosti nastanka negativnih efekata na finansijski rezultat i kapital Banke po osnovu neizmirenih transakcija ili usled neizvršavanja obaveze druge ugovorne strane po transakcijama slobodne isporuke na ugovoreni datum izmirenja/iskoruke;
- **rizik druge ugovorne strane** je rizik mogućnosti nastanka negativnih efekata na finansijski rezultat i kapital Banke po osnovu neizmirenja obaveze druge ugovorne strane u transakciji prije konačnog poravnanja novčanih tokova transakcije, odnosno izmirenja novčanih obaveza po toj transakciji.

U skladu sa obimom, vrstom i složenošću poslova koje obavlja, Banka je organizovala proces upravljanja kreditnom rizikom i jasno razgraničila odgovornosti zaposlenih u svim fazama tog procesa. Organizacioni model sistema upravljanja kreditnim rizikom Banke obezbeđuje adekvatnu komunikaciju, razmjenu informacija i saradnju na svim organizacionim nivoima, a takođe obezbeđuje jasnu, operativnu i organizacionu razdvojenost funkcije za nezavisno upravljanje rizicima i aktivnosti podrške s jedne strane, od aktivnosti preuzimanja rizika, odnosno podjelu dužnosti, nadležnosti i odgovornosti. Banka je uspostavila i adekvatan informacioni sistem koji podrazumijeva potpunu informisanost lica uključenih u sistem upravljanja kreditnim rizikom i odgovarajuće izvještavanje rukovodstva Banke.

Cilj upravljanja kreditnim rizikom je minimiziranje negativnih efekata kreditnog rizika na finansijski rezultat i kapital Banke, po osnovu bilansnih i vanbilansnih plasmana i na osnovu poslovanja sa drugom ugovornom stranom za pozicije koje se vode u bankarskoj knjizi.

Prihvatljiv nivo izloženosti kreditnom riziku Banke u skladu je sa definisanom Strategijom upravljanja rizicima i zavisi od strukture portfolija Banke, na osnovu koje se omogućuje limitiranje negativnih efekata na finansijski rezultat i minimiziranje kapitalnih zahtjeva za kreditni rizik, rizik izmirenja i iskoruke i rizik druge ugovorne strane u cilju održavanja adekvatnosti kapitala na prihvatljivom nivou. Banka odobrava plasmane klijentima (pravnim i fizičkim licima) za koje procjenjuje da su kreditno sposobni. S druge strane Banka ne ulaže u visoko-rizične plasmane kao što su ulaganja u visoko profitabilne projekte sa značajnim nivoom rizika i slično.

30. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)**Kreditni rizik (nastavak)**

Osnovna načela upravljanja kreditnim rizikom su:

- upravljanje kreditnim rizikom na nivou pojedinačnih plasmana i na nivou cjelokupnog portfolija Banke;
- održavanje nivoa kreditnog rizika koji minimizira negativan uticaj na finansijski rezultat i kapital;
- rangiranje plasmana u skladu sa njihovom rizičnošću;
- poslovanje u skladu sa dobrim praksama za odobravanje plasmana;
- obezbjeđenje adekvatnih kontrola za upravljanje kreditnim rizikom.

U cilju upravljanja kreditnim rizikom, Banka nastoji da posluje sa klijentima dobre kreditne sposobnosti i pribavlja odgovarajuće instrumente obezbeđenja plaćanja. Banka ocjenjuje kreditnu sposobnost svakog klijenta u momentu podnošenja zahtjeva i vrši monitoring dužnika, plasmana i kolateralu, kako bi bila u mogućnosti da preduzme odgovarajuće aktivnosti u cilju naplate svog potraživanja.

Identifikacija kreditnog rizika podrazumijeva analiziranje svih indikatora, koji dovode do nastanka i povećanja izloženosti kreditnom riziku. Banka na sveobuhvatan način blagovremeno utvrđuje uzroke tekuće izloženosti kreditnom riziku i procjenjuje uzroke izloženosti kreditnom riziku po osnovu nastalih i projektovanih promjena na tržištu, kao i po osnovu uvođenja novih poslovnih proizvoda i aktivnosti. Kreditni rizik Banke uslovljen je kreditnom sposobnošću dužnika, njegovom urednošću u izvršavanju obaveza prema Banci, kao i kvalitetom instrumenata obezbeđenja.

Banka vrši kvantitativno i/ili kvalitativno mjerenje, odnosno procjenu identifikovanog kreditnog rizika. Proces merenja kreditnog rizika zasnovan je na dva paralelna pristupa:

- regulatorni pristup - proces obezvrjeđenja plasmana i procjene rezervisanja za gubitke po vanbilansnim pozicijama po osnovu Međunarodnog računovodstvenog standarda 39 i Međunarodnog računovodstvenog standarda 37, kao i obračun rezervisanja saglasno regulativi Centralne Banke Crne Gore (CBCG);
- interni pristup - mjerenje nivoa rizičnosti pojedinačnog plasmana na osnovu internog sistema rejtinga.

Rejting sistem nije samo instrument za oblikovanje pojedinačnih odluka i procjenjivanje nivoa rizika pojedinačnog plasmana, već predstavlja osnovu za analizu portfolija, podršku prilikom odobrenja plasmana, kao i u postupku obezvrjeđenja plasmana i procjene rezervisanja za gubitke po vanbilansnim pozicijama u cilju rangiranja nivoa rizičnosti plasmana i iskazivanja realne vrijednosti potraživanja. Interni sistem rejtinga podleže redovnoj reviziji i unapređenju.

U analizi kreditnog rizika pored Internog sistema rejtinga Banka koristi i načela propisana regulativom CBCG, koja zahtevaju klasifikaciju svakog plasmana na osnovu propisanih kriterijuma i obračun rezerve za procjenu kreditnog rizika. Primjena ovih kriterijuma omogućava Banci da pokrije neočekivane gubitke koji mogu nastati usled nemogućnosti i nesposobnosti klijenta da svoje obaveze izmiruje o roku dospjeća prema ugovorom definisanim uslovima. U tom smislu Banka vrši klasifikaciju potraživanja i obračun potrebnog nivoa rezerve za procijenjene gubitke, redovnom analizom portfolija. Analiza obuhvata mjerenje adekvatnosti rezervi za procijenjene gubitke po klijentima, kategorijama rizika, djelovima portfolija i ukupnom portfoliju. Rezerve za procijenjene gubitke, predstavljaju određeni vid zaštite od mogućih negativnih posledica ukoliko se plasirana sredstva ne vrate o roku dospjeća i u punom iznosu.

30. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)**Kreditni rizik (nastavak)**

Prije odobrenja plasmana Banka procjenjuje kreditnu sposobnost dužnika kao primarni izvor otplate plasmana na osnovu interno definisanih kriterijuma i ponuđeni kolateral kao sekundarni izvor naplate. Na osnovu identifikovanog i izmjerenog nivoa kreditnog rizika (procjene finansijskog stanja i kreditne sposobnosti dužnika, kao i vrijednosti i pravne sigurnost kreditne zaštite i drugih relevantnih faktora) i nezavisnog mišljenja o riziku, nadležni odbori i organi Banke, saglasno definisanom sistemu odlučivanja donose Odluku o odobrenju plasmana.

Prilikom donošenja odluka u oblasti kreditiranja, poštuje se princip dvostruke kontrole tzv. „princip četvoro očiju“, kojim se obezbeđuje da uvek postoji strana koja predlaže i strana koja odobrava određeni plasman.

Ublažavanje kreditnog rizika podrazumijeva održavanje rizika na prihvatljivom nivou za rizični profil Banke, odnosno održavanje prihvatljivog nivoa kvaliteta kreditnog portfolija Banke.

Osnovne tehnike ublažavanja kreditnog rizika su:

- limiti izloženosti - rizik koncentracije;
- diversifikovanje ulaganja;
- sredstva obezbjeđenja;
- rezidualni rizik.

Limiti izloženosti po osnovu pojedinačnog dužnika zasnivaju se na procjeni kreditne sposobnosti dužnika, a limiti izloženosti na nivou portfolija usmjereni su na ograničenje koncentracije izloženosti u portfoliju. Banka kontinuirano kontroliše kretanje kreditnog rizika u okviru definisanog rizičnog profila.

Rizik koncentracije obuhvata: veliku izloženost (izloženost prema jednom licu ili grupi povezanih lica i licima povezanim sa Bankom), grupe izloženosti sa istim ili sličnim faktorima rizika kao što su privredni sektori, vrste proizvoda, geografska područja i slično, rizik zemlje, instrumente kreditne zaštite.

Diversifikovanje ulaganja usmjereno je na ublažavanje kreditnog rizika kroz smanjenje koncentracije portfolija u pojedinim segmentima aktive.

Praćenje kvaliteta plasmana na nivou pojedinačnog dužnika zasniva se prije svega na objezbeđivanju ažurnih podataka o finansijskom stanju i kreditnoj sposobnosti dužnika i tržišnoj vrijednosti sredstava obezbjeđenja, dok se praćenje kreditnog rizika na nivou portfolija vrši identifikovanjem promjena na nivou grupa klijenata određenog nivoa rizika, plasmana, kolaterala, potrebnih rezervi za očekivane i neočekivane gubitke, u cilju utvrđivanja i upravljanja stanjem i kvalitetom aktive. U cilju zaštite od izloženosti kreditnom riziku, pored redovnog praćenja poslovanja klijenata, Banka ugovara i instrumente obezbjeđenja (kolaterale), kojima se umanjuje kreditni rizik.

Kako bi se Banka zaštitila od promjene tržišnih vrijednosti kolaterala (hipoteka, zaloga, hartija od vrijednosti i sl.), procijenjena vrijednost kolaterala se koriguje za definisani procenat u zavisnosti od vrste kolaterala i lokacije, koji se minimum jednom godišnje, a po potrebi i češće preispituju i revidiraju. Na ovaj način Banka sa štiti od potencijalnih gubitaka po osnovu nemogućnosti naplate potraživanja iz sredstava obezbjeđenja.

Kontrola kreditnog rizika podrazumijeva proces kontinuiranog usklađivanja poslovanja sa definisanim sistemom limita, na dnevnom i mjesečnom nivou, kao i u uslovima kada izloženost kreditnom riziku teži gornjoj granici definisanog rizičnog profila, odnosno prilikom uvođenja novih poslovnih proizvoda i aktivnosti.

30. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)**Kreditni rizik (nastavak)**

Klijentima sa određenim problemima u poslovanju Banka odobrava reprogramiranje i restrukturiranje potraživanja. Ukoliko preduzete mjere regulisanja plasmana, odnosno prinudne naplate i sudskog postupka nisu dale očekivane rezultate, odnosno kada ne postoji mogućnost naplate potraživanja u cjelosti, inicira se predlog za trajan otpis preostalog potraživanja Banke.

Banka osim kreditne izloženosti ima i vanbilansnu izloženost (razne vrste plativih i činidbenih garancija, akreditivi) po osnovu kojih Banka ima potencijalnu obavezu da izvrši plaćanje za račun trećih lica. Za vanbilansnu izloženost Banka koristi iste kontrolne procese i procedure koji se koriste za kreditni rizik.

Izveštavanje o kreditnom riziku obuhvata sistem internog i eksternog izvještavanja, sprovodi se na mjesečnom nivou i po utvrđenoj dinamici, a u skladu sa definisanim sistemom izvještavanja.

Rizik promjene kvaliteta aktive

Kvalitet aktive Banke se meri stepenom izloženosti pojedinim kategorijama rizika prema kriterijumima internog sistema rejtinga. Interni sistem rejtinga razmatra kvantitativne i kvalitativne parametre za određivanje rejtinga dužnika. Rejting skala sadrži pet kategorija rizika, koje su dalje podeljene na 17 podkategorija. Rejting skala se koristi kao jedinstveni metod dodjeljivanja rejtinga kojim je osigurano da klijenti sa istim rejtingom imaju iste kreditne karakteristike i istu vjerovatnoću da neće ispuniti svoje obaveze. Osnovni parametri kreditnog rizika koji opredjeljuju podkategoriju rejtinga se obračunavaju i prate na mjesečnom nivou.

Nizak nivo rizika podrazumijeva poslovanje sa klijentima dobre kreditne sposobnosti i prihvatljiv je za Banku (kategorije rejtinga 1 i 2), povišen nivo rizika predstavlja poslovanje sa klijentima koji imaju određene probleme u poslovanju, a mogu negativno da utiču na izmirenje obaveza i čije poslovanje se intenzivno prati (kategorija rejtinga 3) i visok nivo rizika označava klijente sa negativnim rezultatima poslovanja i lošom kreditnom istorijom (kategorije rizika 4 i 5).

Banka se štiti od rizika promjene kvaliteta aktive kroz kontinuirano praćenje poslovanja klijenata, identifikovanje promjena koje mogu nastati pogoršanjem stanja dužnika, kašnjenjem u otplati ili promjenama u okruženju, kao i pribavljanjem odgovarajućih sredstava obezbjeđenja.

Rizik promjene vrijednosti aktive

Obezvrjeđenje plasmana ima za cilj obezbjeđenje razumnog, opreznog i pravovremenog utvrđivanja gubitaka, zbog obezvrjeđenja kredita, kao i intervencija po osnovu potencijalnih obaveza, kako bi se zaštitio kapital Banke u periodu kada gubitak bude i definitivno potvrđen (realizovan) zbog nemogućnosti naplate ugovorenih iznosa ili odlivom sredstava za izmirenje potencijalnih obaveza.

Obezvrjeđenje plasmana i rezervisanja vrši se samo onda kada postoji opravdan osnov, odnosno kada postoji objektivni dokaz o obezvrjeđenju kao posledica događaja koji su nastali nakon početnog priznavanja kredita, a koji nepovoljno utiču na buduće novčane tokove od kredita.

Glavni elementi u procjeni obezvrjeđenja plasmana su sljedeći: prekoračenje roka plaćanja glavnice ili kamate, teškoće u novčanim tokovima korisnika kredita, opadanje kreditnog rejtinga ili promjene prvobitnih uslova iz ugovora i drugo.

30. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)**Rizik promjene vrijednosti aktive (nastavak)**

Obezvrjeđenje plasmana se vrši na osnovu procjene očekivanih budućih novčanih tokova iz poslovanja klijenata, kao ili realizacijom sredstava obezbjeđenja, ukoliko se procijeni da će realno kredit biti namiren iz tih sredstava.

Banka vrši procjenu obezvrjeđenja potraživanja kao pojedinačnu i grupnu procjenu.

Pojedinačno procjenjivanje

Banka procjenjuje ispravku vrijednosti na pojedinačnoj osnovi (individualna procjena) za svakog klijenta koja ne pripada grupi malih potraživanja, gdje je izloženost preko EUR 50.000 i i koji imaju status default:

- dužnik je po ovom potraživanju u docnji dužoj od 90 dana;
- banka je, na osnovu procjene finansijskog stanja, odnosno kreditne sposobnosti dužnika, procijenila da dužnik neće moći da izmiri svoje obaveze u cjelosti bez realizacije sredstva obezbjeđenja, nezavisno od toga da li dužnik svoje obaveze izmiruje blagovremeno ili ne;
- banka smatra malo vjerovatnim da će dužnik u potpunosti izmiriti svoje obaveze prema Banci ne uzimajući u obzir mogućnost realizacije instrumenta kreditne zaštite;
- preuzete neopozive obaveze - ako bi njihovim povlačenjem od strane dužnika došlo do nastanka potraživanja za koje Banka, na osnovu procjene finansijskog stanja, odnosno kreditne sposobnosti dužnika, smatra da ne bi bilo naplaćeno u cjelosti bez realizacije sredstva obezbjeđenja;
- date garancije - ako je vjerovatno da će biti aktivirane, a naročito ako garancija obezbjeđuje potraživanje koje ispunjava uslove da se smatra problematičnim.
- započet je postupak izrade Unaprijed pripremljenog plana reorganizacije;
- započet je postupak Sporazumnog finansijskog restrukturiranja;
- započet je postupak stečaja/likvidacije
- otpis glavnice i kamate
- realizacija sredstva obezbeđenja osim mjenice od strane drugih povjerilaca
- neprekidna blokada duža od 60 dana
- u skladu sa definicijom defaulta odnosno bonitetna grupa IV (sa statusom default) i bonitetna grupa V.

Grupno procjenjivanje

Ispravke vrijednosti se procjenjuju na grupnoj osnovi za svakog klijenta kod kojeg je identifikovan:

- koja pripadaju grupi malih potraživanja (MMZK), čiji je iznos ukupnih potraživanja (prije umanjenja za iznos ispravki vrijednosti bilansne aktive) manji od EUR 50.000 u slučaju pravnih lica (banke, privredni klijenti i mikro klijenti), a kod fizičkih lica, poljoprivrednika i preduzetnika manji od EUR 20.000, na dan obračuna,
- koja ne pripadaju grupi malih potraživanja (MZK), i nemaju status defaulta,
- potraživanja po kojima je dužnik banka ili neka druga finansijska institucija, kao i za plasmane u hartije od vrijednosti (HOV) koje se ne kotiraju na zvaničnom tržištu (berzi) i hartije od vrijednosti koje se čuvaju do dospjeća, a ne pripadaju grupi malih potraživanja (MZK), a u skladu sa definicijom nemaju status defaulta.
- kod kojih obračunom na pojedinačnoj osnovi nije utvrđen iznos ispravke vrijednosti bilansne aktive,
- po osnovu provizija iz platnog prometa, naknada i druga potraživanja koja nemaju elemente za svođenje na sadašnju vrijednost (diskontovanje).

Obezvrjeđenje kredita koje umanjuje vrijednost kredita, evidentira se na računu ispravki vrijednosti u okviru bilansa stanja i priznaje se kao rashod u okviru bilansa uspjeha.

30. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)**Rizik promjene vrijednosti aktive (nastavak)***Utvrđivanje vjerovatnog gubitka po vanbilansnim stavkama*

Procjena vjerovatnog gubitka po osnovu vanbilansnih stavki je postupak koji obuhvata procjenu nadoknadivosti budućih novčanih odliva za svaku preuzetu vanbilansnu obavezu i obračun iznosa vjerovatnog gubitka za svaku vanbilansnu stavku.

Rezervisanje se priznaje kada su ispunjeni svi sljedeći uslovi i to:

- Kada postoji **sadašnja obaveza** (pravna ili običajna) koja je rezultat nekog prošlog poslovnog događaja. Sadašnja obaveza postoji ako je izvjesno da obaveza postoji ili u slučaju kada nije sigurno da postoji, ali je više vjerovatno nego što nije da obaveza postoji. Kao rezervisanja se priznaju samo one obaveze koje nastaju iz prošlih događaja, čije je postojanje neizvjesno od budućeg poslovanja Banke, (npr. obavezujući događaj je davanje garancije ili nekog drugog jemstva koji uslovljavaju nastanak pravne obaveze);
- U slučaju kada je **vjerovatno da će odliv sredstava biti zahtijevan za izmirenje obaveze**. Odliv sredstava se tretira kao vjerovatan kada je izvjesnije da će događaj nastati nego da neće (npr. zbog pogoršanja finansijskog položaja pravnog ili fizičkog lica kome je dato jemstvo, vjerovatan je odliv sredstava za namirenje date obaveze);
- Kada visina obaveze može **pouzdana da se procijeni**. Rezervisanje se vrši na osnovu najbolje procjene, pri čemu se mogu koristiti prethodna iskustva po istom ili sličnom osnovu, uzimajući u obzir i sve druge poznate okolnosti i dostupne informacije koje mogu da utiču na nastajanje buduće obaveze.

Obračunati iznos vjerovatnog gubitka po osnovu vanbilansnih stavki evidentira se na teret rashoda, a u korist rezervisanja za gubitke po vanbilansnim stavkama.

Maksimalna izloženost kreditnom riziku

Maksimalna izloženost kreditnom riziku na dan 31. decembra 2016. i 31. decembra 2015. godine, prikazana je u sljedećem pregledu, bez uzimanja u obzir bilo kakvog kolaterala ili neke druge kreditne zaštite. Iskazane vrijednosti su u bruto i neto knjigovodstvenom iznosu (posle efekata ublažavanja po osnovu obezvrjeđenja).

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
31. decembar 2016. godine

30. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)

Maksimalna izloženost kreditnom riziku (nastavak)

	31. decembar 2016.		U hiljadama EUR 31. decembar 2015.- reklasifikovano	
	Bruto	Neto	Bruto	Neto
I. Pregled aktive	110,742	99,085	103,045	95,999
Novčana sredstva i računi depozita kod depozitnih institucija	19,614	19,614	12,297	12,297
Kredit i potraživanja kod banaka	7,485	7,118	15,711	15,711
Kredit i potraživanja kod klijenata	58,782	47,492	58,307	51,261
Investicione HOV				
- raspoložive za prodaju	21,287	21,287	15,933	15,933
- koje se drže do dospeljeća	2,989	2,989		
Ostala finansijska potraživanja	585	585	797	797
II. Vanbilansne stavke	4,519	4,340	3,910	3,814
Izdane plative garancije	3,570	3,419	2,802	2,735
Izdane činidbene garancije	362	334	546	517
Ostale stavke vanbilansne izloženosti	587	587	552	552
Ostale vrste garancija	-	-	10	10
Ukupno (I+II)	115,261	103,425	106,955	99,813

Najveći kreditni rizik za Banku nastaje iz ostvarenih kreditnih aranžmana, ali je Banka izložena i riziku po osnovu investicionih hartija od vrijednosti, te vanbilansnih pozicija koji proističe iz potencijalnih i preuzetih obaveza.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
31. decembar 2016. godine

30. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)

Maksimalna izloženost kreditnom riziku (nastavak)

Dati krediti i potraživanja od banaka

31. decembar 2016.	Stambeni	Gotovinski	Poljoprivreda	Ostalo	Mikro biznis	Ukupno stanovništvo	Privredni klijenti	u hiljadama EUR	
								Ukupno	Potraživanja od banaka
Nedospjeli neispravljeni	1		2	1	1	5	-	45	40
Dospjeli a neispravljeni	7	6	1	-	-	14	-	14	-
Grupno obezvrijeđeni	12,521	8,893	76	559	5,681	27,730	20,393	48,123	-
Pojedinačno obezvrijeđeni	2,067	211	-	21	3,226	5,525	5,075	10,600	-
Ukupno	14,596	9,200	79	581	8,908	33,274	25,468	58,782	40
Obezvrijeđenje	1,474	1,101	-	160	3,464	6,199	5,091	11,290	-
Grupno obezvrijeđeni	117	913	-	138	602	1,770	659	2,429	-
Pojedinačno obezvrijeđeni	1,357	188	-	22	2.862	4,429	4,432	8,861	-
Neto knjigovodstvena vrijednost	13,122	8,099	79	421	5,444	27,075	20,377	47,492	40

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
31. decembar 2016. godine

30. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)

Maksimalna izloženost kreditnom riziku (nastavak)

31. decembar 2015.	Stambeni	Gotovinski	Poljoprivreda	Ostalo	Mikro biznis	Ukupno stanovništvo	Privredni klijenti	u hiljadama EUR	
								Ukupno	Potraživanja od banaka
Nedospjeli neispravljeni	-	155	-	6	128	289	2,180	2,469	40
Dospjeli a neispravljeni	-	1	-	4	16	21	-	21	-
Grupno obezvrijeđeni	13,051	6,330	10	1,408	5,798	26,597	19,228	45,825	-
Pojedinačno obezvrijeđeni	1,224	-	-	-	1,669	2,893	7,059	9,952	-
Ukupno	14,275	6,486	10	1,418	7,611	29,800	28,467	58,267	40
Obezvrjeđenje	(934)	(806)	(8)	(272)	(2,662)	(4,682)	(2,365)	(7,047)	-
Grupno obezvrijeđeni	(601)	(806)	(8)	(272)	(1,981)	(3,668)	(1,138)	(4,805)	-
Pojedinačno obezvrijeđeni	(333)	-	-	-	(681)	(1,014)	(1,227)	(2,241)	-
Neto knjigovodstvena Vrijednost	13,341	5,680	2	1,146	4,949	25,118	26,102	51,221	40

30. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)**Maksimalna izloženost kreditnom riziku (nastavak)***Obezvrijeđeni krediti i depoziti*

Obezvrijeđeni krediti i depoziti su krediti kod kojih je knjigovodstvena vrijednost veća od procijenjenog nadoknadivog iznosa, pri čemu se nadoknadivi iznos procjenjuje na osnovu dokumentovanih nastalih događaja u prošlosti, a u isto vrijeme na osnovu procjene očekivanih događaja koji mogu nastati u budućnosti.

Obezvrjeđenje

Obezvrijeđenje bilansnih potraživanja predstavlja iznos obezvrijeđenih bilansnih potraživanja Banke, obračunatim u skladu sa zahtjevima Međunarodnom računovodstvenom standardu 39.

Plasmani koji kasne sa naplatom za koje nije izvršeno obezvrjeđenje

Kredit i depoziti predstavljaju one kredite i depozite kod kojih se javlja kašnjenje u izmiranju obaveza po osnovu ugovorene kamate ili glavnice i za koje Banka vjeruje da nije adekvatno formirati obezvrjeđenje imajući u vidu vjerovatnoću nastanka statusa neizmirivanja obaveza kod pojedinih vrsta klijenata (migracije), vrijednost sredstava obezbijedenja Banke po osnovu ovih plasmana i / ili izvjesnost u naplati duga od strane Banke.

Plasmani koji ne kasne sa naplatom za koje nije izvršeno obezvrjeđenje

Nedospjeli neispravljeni dati krediti i depoziti privrednim klijentima i bankama odnose se na date kredite državnim preduzećima, lokalnoj samoupravi, opštinama, kao i depozite kod drugih poslovnih banaka, za koje je utvrđeno da nije adekvatno formirati obezvrjeđenje imajući u vidu vjerovatnoću nastanka statusa neizmirivanja obaveza (migracije) i izvjesnost u naplati potraživanja od strane Banke.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
31. decembar 2016. godine

30. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)

Maksimalna izloženost kreditnom riziku (nastavak)

Nedospjeli neispravljeni dati krediti i potraživanja od banaka

31. decembar 2016.	Stambeni	Gotovinski	Poljoprivreda	Ostalo	Mikro biznis	Ukupno stanovništvo	Privredni klijenti	U hiljadama EUR	
								Ukupno	Potraživanja od banaka
Nizak (IR 1,2)	1	-	1	-	1	3	-	43	40
Povišen (IR 3)	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Visok (IR 4,5)	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	<u>1</u>	<u>-</u>	<u>1</u>	<u>-</u>	<u>1</u>	<u>3</u>	<u>-</u>	<u>43</u>	<u>40</u>
31. decembar 2015.	Stambeni	Gotovinski	Poljoprivred a	Ostalo	Mikro biznis	Ukupno stanovništvo	Privredni klijenti	Ukupno	Potraživanja od banaka
Nizak (IR 1,2)	-	155	-	6	118	279	609	889	40
Povišen (IR 3)	-	-	-	-	10	10	-	10	-
Visok (IR 4,5)	-	-	-	-	-	-	1,570	1,570	-
	<u>-</u>	<u>155</u>	<u>-</u>	<u>6</u>	<u>128</u>	<u>289</u>	<u>2,179</u>	<u>2,469</u>	<u>40</u>

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
31. decembar 2016. godine

30. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)

Maksimalna izloženost kreditnom riziku (nastavak)

Dospjeli a neispravljeni dati krediti i potraživanja od banaka

u hiljadama EUR

31. decembar 2016.	Stambeni	Gotovinski	Poljoprivreda	Ostalo	Mikro biznis	Ukupno stanovništvo	Ukupno	Potraživanja od banaka
Docnja do 30 dana	5	5	-	-	-	10	10	-
Od 31 - 90 dana	2	1	1	-	-	4	4	-
Preko 90 dana	-	-	-	-	-	-	-	-
	7	6	1	-	-	14	14	-

31. decembar 2015.	Stambeni	Gotovinski	Poljoprivred a	Ostalo	Mikro biznis	Ukupno stanovništvo	Ukupno	Potraživanja od banaka
Docnja do 30 dana	-	-	-	4	13	17	17	-
Od 31 - 90 dana	-	1	-	-	3	4	4	-
Preko 90 dana	-	-	-	-	-	-	-	-
	-	1	-	4	16	21	21	-

Pregled ne obuhvata kamate i naknade za dospjele date kredite i depozite privrednim klijentima na dan 31. decembra 2015. i 31. decembra 2016. godine

30. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)**Kreditni sa izmijenjenim inicijalno ugovorenim uslovima**

Kreditni sa izmijenjenim inicijalno ugovorenim uslovima su oni kreditni koji su reprogramirani i/ili restrukturirani usljed problema u servisiranju obaveza o rokovima dospelja.

Reprogram potraživanja se vrši kod dužnika koji su u docnji do 90 dana, najčešće po pojedinačnoj partiji kredita, odnosno ne obuhvata sva potraživanja dužnika (sve partije kredita).

U skladu sa regulativom CBCG, Banka je dužniku restrukturirala kredit ako je, zbog pogoršanja dužnikove kreditne sposobnosti:

- 1) produžila rok otplate za glavnice ili za kamatu;
- 2) smanjila kamatnu stopu na odobreni kredit;
- 3) preuzela potraživanje dužnika prema trećem licu, na ime potpune ili djelimične naplate kredita;
- 4) smanjila iznos duga, glavnice ili kamate;
- 5) kapitalizovala kamatu po kreditu odobrenom dužniku;
- 6) zamijenila postojeći ili postojeće kredite novim kreditom (obnavljanje kredita),

ili

- 7) obezbijedila druge slične pogodnosti koji olakšavaju finansijsku poziciju dužnika.

Ne smatra se restrukturiranjem kredita:

- 1) izmjena uslova otplate glavnice zbog nepredviđenih okolnosti koje su van kontrole dužnika (npr. kašnjenja u kompletiranju projekta), ukoliko efektivna kamatna stopa ostaje nepromijenjena u odnosu na ugovorene uslove, sve dok se plaćanje kamate vrši na vrijeme;
- 2) smanjenje kamatne stope ili kapitalizacija kamate, koji nijesu uzrokovani pogoršanjem kreditne sposobnosti dužnika.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
31. decembar 2016. godine

30. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)

Kreditni sa izmijenjenim inicijalno ugovorenim uslovima (nastavak)

	U hiljadama EUR			
	31. decembar 2016.		31. decembar 2015.	
	Bruto	Restrukturirani Neto	Bruto	Neto
Stanovništvo				
Stambeni	1,538	1,537	505	479
Gotovinski	596	573	101	8
Ostalo	-	-	9	3
Mikro biznis	700	695	787	595
	2,834	2,805	1,402	1,085
Privreda	2,404	2,395	4,245	3,532
	5,238	5,200	5,647	4,617

Rizik koncentracije

Banka upravlja rizikom koncentracije preko uspostavljenog sistema limita koji obuhvata limite izloženosti sa istim ili sličnim faktorima rizika (prema sektorima / djelatnostima, geografskim područjima, pojedinačnim dužnicima ili grupama povezanih lica, instrumentima kreditne zaštite). Uspostavljanje odgovarajućih limita izloženosti je osnov za kontrolu rizika koncentracije u cilju diversifikacije kreditnog portfolija.

U zavisnosti od opštih ekonomskih kretanja i kretanja u pojedinim industrijskim sektorima, Banka vrši diversifikaciju ulaganja u industrijske sektore koji su rezistentni na uticaj negativnih ekonomskih kretanja.

Analiza koncentracije kreditnog rizika u zavisnosti od geografskih područja, po osnovu plasmana komitentima, prikazana je u narednoj tabeli:

	Plasmani komitentima				U hiljadama EUR Vanbilansne stavke			
	31. decembar 2016.		31. decembar 2015.		31. decembar 2016.		31. decembar 2015.	
	Bruto	Neto	Bruto	Neto	Bruto	Neto	Bruto	Neto
Srbija	17	12	932	931	-	-	-	-
Crna Gora	58,725	47,440	57,335	50,290	3,932	3,752	3,358	3,262
Evropska unija	40	40	40	40	-	-	-	-
Ukupno:	58,782	47,492	58,307	51,261	3,932	3,752	3,358	3,262

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
31. decembar 2016. godine

30. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)

Investicione hartije od vrijednosti

	u hiljadama EUR			
	31. decembar 2016.		31. decembar 2015.	
	Bruto	Neto	Bruto	Neto
Investicione hartije od vrijednosti:				
- raspoložive za prodaju	21,287	21,287	15,933	15,933
- koje se drže do dospelja	2,989	2,989	-	-
Ukupno	24,276	24,276	15,933	15,933

Hartije od vrijednosti raspoložive za prodaju su plasmani za koje postoji namjera držanja u neodređenom vremenskom periodu i koji mogu biti prodani zbog potrebe za likvidnošću ili usled promjene kamatnih stopa, deviznih kurseva ili tržišnih cijena. Hartije od vrijednosti raspoložive za prodaju čine obveznice emitovane od strane Vlade Crne Gore i od strane Republike Srbije. Hartije od vrijednosti raspoložive za prodaju procjenjuju se kao proizvod količine hartije od vrijednosti i njene cijene. Vrednovanje hartija od vrijednosti vrši se na kvartalnom nivou obračunavanjem fer vrijednost i to na osnovu dostupnih tržišnih cijena za hartije od vrijednosti kojima se trguje na berzi (*mark to market*). Metod interno razvijenih modela za vrednovanje (*mark to model*) se koristi u slučaju kada za određeni finansijski instrument nijesu dostupni nezavisni izvori tržišnih informacija, a baziraju se na roku do dospelja hartije od vrijednosti i nivou bezrizičnih kamatnih stopa.

Sredstva zaštite od kreditnog rizika (kolateral)

U cilju zaštite od izloženosti kreditnom riziku, pored redovnog praćenja poslovanja klijenata, Banka pribavlja i instrumente obezbjeđenja (kolaterale), kojima se obezbjeđuje naplata potraživanja i minimizira kreditni rizik. U zavisnosti od procjene mogućnosti izmirenja ugovorenih obaveza, definiše se stepen pokriva plasmana, kako bi se u slučaju neizvršavanja obaveza dužnika, aktiviranjem kolaterala realno mogla naplatiti potraživanja. Količina i tip potrebnog kolaterala zavisi od procjene kreditnog rizika. Kao standardne instrumente obezbjeđenja Banka od klijenata pribavlja ugovorno ovlašćenje i mjenice, dok se kao dodatni instrumenti, u zavisnosti od procjene kreditnog rizika, i vrste plasmana ugovaraju:

- Za komercijalne kredite - zaloge na pokretnim i nepokretnim stvarima (hipoteke/fiducije), depoziti, bankarske, korporativne i garancije države, jemstva, zaloge na hartijama od vrijednosti, udjelima, potraživanjima, domaćim životinjama;
- Za kredite stanovništvu - hipoteke/fiducije, depoziti, jemstva solidarnog dužnika.

Prilikom procjene nepokretnosti ili zaloge na pokretnoj imovini, Banka angažuje ovlašćene procjenitelje, koji se nalaze na Bančinoj listi i sa kojima je potpisala ugovore o saradnji, kako bi potencijalni rizik od nerealne procjene svela na najmanje moguću mjeru. Nepokretnost, roba, oprema i ostale pokretne stvari koje su predmet zaloge moraju biti i osigurane od strane osiguravajućeg društva prihvatljivog za Banku, a polise vinkulirane u korist Banke.

Banka prati tržišnu vrijednost kolaterala i u slučaju potrebe može zahtijevati dodatni kolateral u skladu sa zaključenim ugovorom.

Politika Banke je da se može naplatiti iz kolaterala i sredstva iskoristiti na smanjenje ili otplatu duga.

30. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)

Sredstva zaštite od kreditnog rizika (kolateral) (nastavak)

Sredstava obezbjeđenja preuzeta od strane Banke u procesu naplate plasmana preuzimanjem kolaterala, koja su služila kao obezbjeđenje plasmana, prikazana su u narednom pregledu:

	U hiljadama EUR	
	<u>31. decembar 2016.</u>	<u>31. decembar 2015</u>
Nekretnine	15,544	18,894
Ukupno:	<u>15,544</u>	<u>18,894</u>

Politika Banke je da obezbijedi prodaju preuzetih sredstava obezbjeđenja.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
31. decembar 2016. godine

30. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)

Rizik likvidnosti

Limit koji propisuje Centralna banka Crne Gore:

			Koeficijent dnevne likvidnosti	
			<u>likvidnosti</u>	
Regulatorni limit			min 0.9	
Za jedan radni dan			min 1	
Prosjeck pokazatelj za sve radne dane u mjesecu				
Ostvarene vrijednosti:			<u>2016.</u>	<u>2015.</u>
Na dan 31. decembar			1.46	1.76
Prosjeck pokazatelj za sve radne dane u mjesecu			1.35	1.62
			<u>Pokazatelj likvidnosti</u>	<u>Uži pokazatelj likvidnosti</u>
Limiti na nivou Grupe				
Za jedan radni dan			min 0.8	min 0.5
Za tri uzastopna radna dana			min 0.9	min 0.6
Prosjeck pokazatelj za sve radne dane u mjesecu			min 1	min 0.7
			<u>Pokazatelj likvidnosti</u>	<u>Uži pokazatelj likvidnosti</u>
Ostvarene vrijednosti:	<u>2016.</u>	<u>2015.</u>	<u>2016.</u>	<u>2015.</u>
Na dan 31. decembar	3.19	3.74	2.20	3.01
Prosjeck za period	2.89	3.55	2.01	3.21
Maksimalan za period	3.31	4.92	2.45	3.98
Minimalan za period	2.56	2.86	1.78	2.26
	<u>Limiti</u>		<u>2016.</u>	<u>2015.</u>
Gap do 1 mjeseca / ukupna aktiva	Max (10%)		9.91%	12.51%
Kumulativni Gap do 3 mjeseca / ukupna aktiva	Max (20%)		11.14 %	11.64%

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
31. decembar 2016. godine

30. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)

Rizik likvidnosti (nastavak)

Dospijeće sredstava i obaveza, prema preostalom roku dospijeća na dan 31. decembar 2016. godine:

	U hiljadama EUR					
	Do 1 mjeseca	Od 1 do 3 mjeseca	Od 3 mjeseca do 1 godine	Od 1 do 5 godina	Preko 5 godina	Ukupno
Finansijska aktiva						
Novčana sredstva i računi depozita kod depozitnih institucija	19,614	0	0	0	0	19,614
Kredit i potraživanja od banaka	7,485	0	0	0	0	7,485
Kredit i potraživanja od klijenata	2,256	2,216	10,930	23,210	8,880	47,492
Investicione hartije od vrijednosti						
- raspoložive za prodaju	21,287	0	0	0	0	21,287
- koje se drže do dospijeća	2,989	-	-	-	-	2,989
Ostala finansijska potraživanja	585	-	-	-	-	585
	54,216	2,216	10,930	23,210	8,880	99,452
Finansijske obaveze						
Depoziti banaka	-	-	-	37	-	37
Depoziti klijenata	52,464	6,717	21,126	3,912	0	84,219
Pozajmljena sredstva od ostalih klijenata	62	56	1,015	3,328	401	4,862
Ostale obaveze	517	-	-	-	-	517
	53,043	6,773	22,141	7,277	401	89,635
Neto ročna neusklađenost	1,173	(4,557)	(11,211)	15,933	8,479	9,817
Kumulativni GAP	1,173	(3,384)	(14,595)	1,338	9,817	

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
31. decembar 2016. godine

30. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)

Rizik likvidnosti (nastavak)

Dospijeće sredstava i obaveza, prema preostalom roku dospijeća na dan 31. decembra 2015. godine:

	U hiljadama EUR					
	Do 1 mjeseca	Od 1 do 3 mjeseca	Od 3 mjeseca do 1 godine	Od 1 do 5 godina	Preko 5 godina	Ukupno
Finansijska aktiva						
Novčana sredstva i računi depozita kod depozitnih institucija	12,297	-	-	-	-	12,297
Kredit i potraživanja od banaka	15,711	-	-	-	-	15,711
Kredit i potraživanja od klijenata	2,976	2,093	9,750	26,317	10,125	51,261
Investicione hartije od vrijednosti						
- raspoložive za prodaju	15,933	-	-	-	-	15,933
- koje se drže do dospijeća	-	-	-	-	-	-
Ostala finansijska potraživanja	797	-	-	-	-	797
	47,714	2,093	9,750	26,317	10,125	95,999
Finansijske obaveze						
Depoziti banaka	-	-	-	35	-	35
Depoziti klijenata	41,347	7,608	22,510	5,284	70	76,819
Pozajmljena sredstva od ostalih klijenata	41	43	2,587	711	1,497	4,879
Ostale obaveze	225	-	-	-	-	225
	41,613	7,651	25,097	6,030	1,567	81,958
Neto ročna neusklađenost	6,101	(5,558)	(15,347)	20,287	8,558	14,041
Kumulativni GAP	6,101	543	(14,804)	5,483	14,041	

30. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)**Rizik likvidnosti (nastavak)**

Banka prikuplja depozite pravnih lica i stanovništva koji obično imaju kraće rokove dospijeca i mogu biti povučeni na zahtjev. Kratkoročna priroda ovih depozita povećava rizik likvidnosti Banke i zahtijeva aktivno upravljanje ovim rizikom, kao i konstantno praćenje tržišnih trendova.

Banka kratkoročno upravlja rizikom likvidnosti praćenjem i kontrolisanjem pozicija u svim značajnijim valutama, kako bi se na vrijeme sagledale potrebe za dodatnim izvorima finansiranja u slučaju dospijeca odgovarajućih pozicija, odnosno dugoročno planira strukturu svojih izvora i plasmana kako bi objezbedila dovoljno stabilnih izvora i dovoljno rezervi likvidnosti.

Banka testira Plan upravljanja likvidnošću u kriznim situacijama, kojim se testira moguća kriza, provjerava period preživljavanja i solventnost Banke, dostupnost izvora za pokriće obaveze koje bi eventualno nastale, odnosno ocjenjuje podrška u pretpostavljenim uslovima krize.

Tržišni rizik

Tržišni rizik predstavlja mogućnost nastanka negativnih efekata na finansijski rezultat i kapital Banke usled promjena tržišnih varijabli i obuhvata kamatni rizik u bankarskoj knjizi i devizni rizik za sve poslovne aktivnosti koje obavlja. Banka nema trgovačku knjigu.

Banka je uspostavila odgovarajuću organizacionu strukturu, kojom se vrši jasno razgraničavanje procesa preuzimanja tržišnih rizika od procesa njegovog upravljanja.

Kamatni rizik

Kamatni rizik predstavlja rizik od nastanka negativnih efekata na finansijski rezultat i kapital Banke po osnovu pozicija iz bankarske knjige usled nepovoljnih promjena kamatnih stopa. Izloženost ovoj vrsti rizika zavisi od odnosa kamatno osetljive aktive i kamatno osetljive pasive.

Banka je izložena kamatnom riziku na pozicijama u bankarskoj knjizi koji se odražava na mogućnost nastanka negativnih efekata na finansijski rezultat i kapital Banke usled promjene kamatnih stopa.

Banka vrši upravljanje sljedećim vidovima kamatnog rizika:

- rizikom vremenske neusklađenosti dospijeca i ponovnog određivanja cijena (repricing risk);
- riziku krive prinosa (yield curve risk) - kome je izložena usled promjene oblika krive prinosa;
- baznom riziku (basic risk) - kome je izložena zbog različitih referentnih kamatnih stopa kod kamatno osetljivih pozicija sa sličnim karakteristikama što se tiče dospijeca ili ponovnog određivanja cijena;
- riziku opcija (optionality risk) - kome je izložena zbog ugovorenih opcija - kredita s mogućnošću prijevremene otplate, depozita s mogućnošću prijevremenog povlačenja i dr.

30. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)**Kamatni rizik (nastavak)**

Osnovni cilj upravljanja kamatnim rizikom je održavanje prihvatljivog nivoa izloženosti kamatnom riziku sa aspekta uticaja na finansijski rezultat, vođenjem adekvatne politike ročne usklađenosti perioda ponovnog formiranja kamatne stope, usklađivanja odgovarajućih izvora sa plasmanima prema vrsti kamatne stope i ročnosti, kao i projekcijom kretanja krive prinosa na inostranom i domaćem tržištu.

Banka posebno sagledava uticaj promjene kamatnih stopa i strukture kamatonosne aktive i pasive sa aspekta ročnosti, ponovnog formiranja kamatnih stopa i upravlja njihovim uticajem na ekonomsku vrijednost kapitala.

Proces upravljanja kamatnim rizikom sprovodi se kroz identifikaciju, mjerenje, ublažavanje, praćenje, kontrolu i izvještavanje o kamatnom riziku.

Identifikacija kamatnog rizika podrazumijeva sveobuhvatno i blagovremeno identifikuje uzroke koji dovode do nastanka rizika i podrazumijeva utvrđivanje tekuće izloženosti kao i izloženosti kamatnom riziku po osnovu novih poslovnih proizvoda i aktivnosti.

Mjerenje, odnosno procjena kamatnog rizika predstavlja kvantitativnu i/ili kvalitativnu procjenu identifikovanog kamatnog rizika korišćenjem sljedećih metoda:

- GAP analiza;
- racio analiza;
- duracija;
- ekonomska vrijednost kapitala;
- stres test.

Ublažavanje kamatnog rizika podrazumijeva održavanje rizika na prihvatljivom nivou za rizični profil Banke. Ublažavanje kamatnog rizika podrazumijeva proces definisanja sistema limiti izloženosti Banke kamatnom riziku i preduzimanje i sprovođenje mjera za ublažavanje kamatnog rizika. Kontrola i praćenje kamatnog rizika obuhvata proces praćenja usklađenosti sa uspostavljenim sistemom limita, kao i monitoring definisanih mjera za umanjenje izloženosti kamatnom riziku Banke. Kontrola kamatnog rizika podrazumijeva kontrolu na svim nivoima upravljanja kao i nezavistan sistem kontrole koji sprovode organizacioni djelovi nadležni za internu reviziju i praćenje usklađenosti poslovanja.

Izveštavanje o kamatnom riziku podrazumijeva jasno determinisan sistem internog izvještavanja nadležnih odbora i organa Banke o upravljanju kamatnim rizikom.

Interni limiti determinišu se na osnovu internog izvještaja o kamatom GAP-u, koji obuhvata sve pozicije bilansa.

	<u>Interni limit</u>	<u>2016.</u>	<u>2015.</u>
Gap do 1 mjeseca / ukupna aktiva	Min 0.8	1.13	1.06
	<u>Limit Grupe</u>	<u>2016.</u>	<u>2015.</u>
Relativni Gap	Max 15%	(9.18%)	(5.92%)
Koeficijent dispariteta	0.75-1.25	0.89	0.92

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
31. decembar 2016. godine

30. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)

Kamatni rizik (nastavak)

Pregled izloženosti riziku promjene kamatne stope na dan 31. decembar 2016. godine je prikazan u sljedećoj tabeli:

	U hiljadama EUR							Ukupno
	Do 1 mjeseca	Od 1 do 3 mjeseca	Od 3 mjeseca do 1 godine	Od 1 do 5 godina	Preko 5 godina	Ukupno kamato-nosno	Nekamato-nosno	
Finansijska aktiva								
Novčana sredstva i računi depozita kod depozitnih institucija	-	-	-	-	-	-	19,614	19,614
Kreditni i potraživanja od banaka	7,485	-	-	-	-	7,485	-	7,485
Kreditni i potraživanja od klijenata	4,394	2,096	25,311	11,960	3,572	47,333	159	47,492
Investicione hartije od vrijednosti - raspoložive za prodaju	21,287	-	-	-	-	21,287	-	21,287
- koje se drže do dospeljeka	2,989	-	-	-	-	2,989	-	2,989
Ostala finansijska potraživanja	585	-	-	-	-	585	-	585
Ukupno	36,740	2,096	25,311	11,960	3,572	79,679	19,773	99,452
Finansijske obaveze								
Depoziti banaka	-	-	-	37	-	37	0	37
Depoziti klijenata	52,464	6,717	21,126	3,912	0	84,219	0	84,219
Pozajmljena sredstva od ostalih klijenata	62	56	1,015	3,328	401	4,862	0	4,862
Ostale obaveze	-	-	-	-	-	-	517	517
Ukupno	52,526	6,773	22,141	7,277	401	89,118	517	89,635
Neto ročna neusklađenost	(15,786)	(4,677)	3,170	4,683	3,171	(9,439)	19,256	9,817

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
31. decembar 2016. godine

30. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)

Kamatni rizik (nastavak)

Pregled izloženosti riziku promjene kamatne stope na dan 31. decembar 2015. godine je prikazan u sljedećoj tabeli:

	U hiljadama EUR							
	Do 1 mjeseca	Od 1 do 3 mjeseca	Od 3 mjeseca do 1 godine	Od 1 do 5 godina	Preko 5 godina	Ukupno kamato- nosno	Nekamato- nosno	Ukupno
Finansijska aktiva								
Novčana sredstva i računi depozita kod depozitnih institucija		-	-	-	-	-	12,297	12,297
Kreditni i potraživanja od banaka	15,711	-	-	-	-	15,711	-	15,711
Kreditni i potraživanja od klijenata	2,244	2,094	23,149	16,620	6,806	50,913	348	51,261
Investicione hartije od vrijednosti - raspoložive za prodaju	15,933	-	-	-	-	15,933	-	15,933
- koje se drže do dospelosti	797	-	-	-	-	797	-	797
Ostala finansijska potraživanja	797	-	-	-	-	797	-	797
Ukupno	34,685	2,094	23,149	16,620	6,806	83,354	12,645	95,999
Finansijske obaveze								
Depoziti banaka	-	-	-	35	-	35	-	35
Depoziti klijenata	41,347	7,608	22,510	5,284	70	76,819	-	76,819
Pozajmljena sredstva od ostalih klijenata	41	43	2,587	711	1,497	4,879	-	4,879
Ostale obaveze							225	225
Ukupno	41,388	7,651	25,097	6,030	1,567	81,733	225	81,958
Neto ročna neusklađenost	(6,703)	(5,557)	(1,948)	10,590	5,239	1,621	12,420	14,041

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
31. decembar 2016. godine

30. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)

Kamatni rizik (nastavak)

Izveštaj o gap-u kamatnog rizika monetarnog podbilansa sadrži monetarne bilansne pozicije raspoređene prema periodu ponovnog formiranja kamatne stope ili preostalom periodu dospjeća u zavisnosti od toga koje je period kraći.

Rukovodstvo Banke vjeruje da odgovarajuća usklađenost pozicija po vrsti kamatne stope u periodu ponovnog formiranja pruža dobar preduslov za postojanje sa zahtijevanim finansijskim rezultatom uz očuvanje ekonomske vrijednosti kapitala.

Banka prati i rizik od promjene kamatnih stopa. Pri tome, Banka se u tu svrhu pridržava regulatorno i interno definisane metodologije.

U skladu sa regulativom CBCG scenario standardnog šoka podrazumijeva paralelnu promjenu (povećanje i smanjenje) kamatne stope za 200 baznih poena (b.p.).

Regulatorni pristup:

Analiza osjetljivosti Banke na povećanje ili smanjenje kamatnih stopa - uticaj na finansijski rezultat:

	U hiljadama EUR	
	Paralelno povećanje od 200 bp	Paralelno smanjenje od 200 bp
Na dan 31. decembra 2016.	2,361	(2,361)
Na dan 31. decembra 2015.	2,873	(2,873)

Analiza osjetljivosti Banke na povećanje ili smanjenje kamatnih stopa - uticaj na ekonomsku vrijednost kapitala:

	Paralelno povećanje od 200 bp
Na dan 31. decembra 2016.	13.58%
Na dan 31. decembra 2015.	12.02%

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
31. decembar 2016. godine

30. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)

Kamatni rizik (nastavak)

Interni pristup:

Analiza osjetljivosti Banke na povećanje ili smanjenje kamatnih stopa - uticaj na finansijski rezultat:

	U hiljadama EUR	
	Paralelno povećanje od 200 bp	Paralelno smanjenje od 200 bp
2016.		
Na dan 31. Decembra	822	(822)
Prosjek za period	1,136	(1,136)
Maksimalan za period	1,631	(1,631)
Minimalan za period	822	(822)
2015.		
Na dan 31. Decembra	1,574	(1,574)
Prosjek za period	1,324	(1,324)
Maksimalan za period	1,574	(1,574)
Minimalan za period	977	(977)

Analiza osjetljivosti Banke na povećanje ili smanjenje kamatnih stopa - uticaj na ekonomsku vrijednost kapitala:

	Paralelno povećanje od 200 bp
2016.	
Na dan 31. Decembra	8.25%
Prosjek za period	6.36%
Maksimalan za period	8.25%
Minimalan za period	5.11%
2015.	
Na dan 31. Decembra	6.77%
Prosjek za period	6.73%
Maksimalan za period	6.77%
Minimalan za period	3.02%

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
31. decembar 2016. godine

30. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)

Devizni rizik

Banka je izložena deviznom riziku koji se manifestuje kroz mogućnost nastanka negativnih efekata na finansijski rezultat i kapital usled promjene međuvalutnih odnosa ili promjene vrijednosti zlata i drugih plemenitih metala.

U cilju minimiziranja izloženosti deviznom riziku Banka vrši diversifikaciju valutne strukture portfolija i valutne strukture obaveza, usklađivanje otvorenih pozicija po pojedinim valutama, poštujući principe ročne transformacije sredstava.

Banka je uspostavila odgovarajuću organizacionu strukturu, kojom se vrši jasno razgraničavanje procesa preuzimanja deviznog rizika od procesa njegovog upravljanja.

Proces upravljanja deviznim rizikom sprovodi se kroz identifikaciju, mjerenje, ublažavanje, praćenje, kontrolu i izvještavanje o deviznom riziku.

Identifikacija deviznog rizika Banka na sveobuhvatan način blagovremeno identifikuje uzroke koji dovode do nastanka deviznog rizika i podrazumijeva utvrđivanje tekuće izloženosti deviznom riziku, kao i izloženosti deviznom riziku po osnovu novih poslovnih proizvoda i aktivnosti, na pozicijama koje se vode u bankarskoj knjizi.

Mjerenje, odnosno procjena deviznog rizika predstavlja kvantitativnu i/ili kvalitativnu procjenu identifikovanog deviznog rizika, korišćenjem sljedećih tehnika:

- GAP analizu i pokazatelj deviznog rizika;
- stres test;
- backtesting.

Ublažavanje deviznog rizika podrazumijeva održavanje rizika na prihvatljivom nivou za rizični profil Banke kroz postavljanje transparentnog sistema limita i definisanje mjera za ublažavanje deviznog rizika.

Kontrola i praćenje deviznog rizika obuhvata praćenje i nadzor usklađenosti pozicija sa interno i eksterno definisanim limitima, kao i monitoring definisanih i preduzetih mjera. Kontinuiranim praćenjem i kontrolom deviznog rizika u toku dana omogućeno je blagovremeno preduzimanje mjera u cilju održavanja deviznog rizika u okviru definisanih limita. Kontrola deviznog rizika podrazumijeva kontrolu na svim nivoima upravljanja kao i nezavistan sistem kontrole koji sprovode organizacioni djelovi nadležni za internu reviziju i praćenje usklađenosti poslovanja. Izvještavanje o deviznom riziku obuhvata sistem internog i eksternog izvještavanja, sprovodi se na dnevnom nivou i po utvrđenoj dinamici, a u skladu sa definisanim sistemom.

Banka usklađuje svoje poslovanje sa regulatorno i interno propisanim pokazateljem deviznog rizika.

Pregled ukupne rizične devizne pozicije, regulatorno i interno definisanog pokazatelja deviznog rizika na dan 31. decembar prikazan je kao što slijedi:

	Regulatorni limit	2016.	2015.
Ukupna rizična devizna pozicija	-	(193,000)	125,000
Pokazatelj deviznog rizika	2%	(0.94%)	0.38%
	Interni limit	2016.	2015.
Ukupna rizična devizna pozicija	-	50,671	121,257
Pokazatelj deviznog rizika	2%	0.29%	0.57%

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
31. decembar 2016. godine

30. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)

Devizni rizik (nastavak)

Izloženost deviznom riziku 31. decembra 2016. godine je prikazana u narednoj tabeli:

	Dinarske pozicije	USD	CHF	Ostale valute	Ukupno u valuti	EUR	Ukupno
Finansijska aktiva							
Novčana sredstva i računi depozita kod depozitnih institucija	8	1,690	212	145	2,055	17,559	19,614
Kredit i potraživanja od banaka	-	-	-	-	-	7,485	7,485
Kredit i potraživanja od klijenata	-	-	-	-	-	47,492	47,492
Investicione hartije od vrijednosti							
- raspoložive za prodaju	-	4,495	-	-	4,495	16,792	21,287
- koje se drže do dospelja	-	-	-	-	-	2,989	2,989
Ostala finansijska potraživanja	-	-	-	-	-	585	585
Ukupno	8	6,185	212	145	6,550	92,902	99,452
Finansijske obaveze							
Depoziti banaka	-	-	-	-	-	37	37
Depoziti klijenata	-	6,390	210	126	6,726	77,493	84,219
Pozajmljena sredstva od ostalih klijenata	-	-	-	-	-	4,862	4,862
Ostale obaveze	-	-	-	-	-	517	517
Ukupno	-	6,390	210	126	6,726	82,909	89,635
Neto ročna neusklađenost	8	(205)	2	19	(176)	9,993	9,817

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
31. decembar 2016. godine

30. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)

Devizni rizik (nastavak)

Izloženost deviznom riziku 31. decembra 2015. godine je prikazana u narednoj tabeli:

	Dinarske pozicije	USD	CHF	Ostale valute	Ukupno u valuti	EUR	Ukupno
Finansijska aktiva							
Novčana sredstva i računi depozita kod depozitnih institucija	21	6,325	233	152	6,731	5,566	12,297
Kredit i potraživanja od banaka	-	-	-	-	-	15,711	15,711
Kredit i potraživanja od klijenata	-	-	-	-	-	51,261	51,261
Investicione hartije od vrijednosti							
- raspoložive za prodaju	-	-	-	-	-	15,933	15,933
- koje se drže do dospelja	-	-	-	-	-	-	-
Ostala finansijska potraživanja	-	-	-	-	-	797	797
Ukupno	21	6,325	233	152	6,731	89,268	95,999
Finansijske obaveze							
Depoziti banaka	-	-	-	-	-	35	35
Depoziti klijenata	-	6,250	225	114	6,589	70,230	76,819
Pozajmljena sredstva od ostalih klijenata	-	-	-	-	-	4,879	4,879
Ostale obaveze	-	-	-	-	-	225	225
Ukupno	-	6,250	225	114	6,589	75,369	81,958
Neto ročna neusklađenost	21	75	8	38	142	13,899	14,041

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
31. decembar 2016. godine

30. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)

Devizni rizik (nastavak)

Scenaria	Vrijednosti promjene	Opis	Uticaj na finansijski rezultat (neto)	Uticaj na promjenu kapitalnog zahtjeva	Pokazatelj deviznog rizika
Scenario br.1	10.01%	↓ jačanje valute USD	8,492	1,019	0.65%
	9.19%	↓ jačanje valute CHF			
Scenario br.2	(3.95)%	↑ slabljenje valute USD	(3,567)	(428)	0.58%
	(14.40)%	↑ slabljenje valute CHF			
Scenario br.3	6.66%	↓ jačanje valute USD	5,589	671	0.63%
	8.12%	↓ jačanje valute CHF			
Scenario br.4	9.12%	↓ jačanje valute USD	7,401	888	0.64%
	12,08%	↓ jačanje valute CHF			
Scenario br.5	13.70%	↓ jačanje valute USD	10,989	1,319	0.66%
	8.12%	↓ jačanje valute CHF			

Banka vrši i stresno testiranje deviznog rizika. Stresno testiranje deviznog rizika polazi od pretpostavke promjene deviznih kurseve za valute u kojima Banka ima najveću izloženost, zatim simulira uticaj promjene na finansijski rezultat, kapitalni zahtjev i pokazatelj deviznog rizika:

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
31. decembar 2016. godine

30. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)**Operativni rizik**

Operativni rizik je rizik od mogućeg nastanka negativnih efekata na finansijski rezultat i kapital Banke usled propusta (namjernih i nenamjernih) u radu zaposlenih, neodgovarajućih unutrašnjih procedura i procesa, neadekvatnog upravljanja informacionim i drugim sistemima u banci, kao i usled nastupanja nepredvidivih eksternih događaja. Operativni rizik uključuje i pravni rizik.

Operativni rizik se definiše kao događaj koji je nastao kao rezultat neodgovarajućih ili neuspješnih internih procesa, postupaka zaposlenih i sistema ili sistemskih i drugih spoljašnjih događaja, interne i eksterne prevare, prakse zapošljavanja i bezbjednosti na radnom mjestu, potraživanja klijenata, distribucije proizvoda, novčanih kazni i penala usled povreda, štete nanijete materijalnoj imovini, poremećaja u poslovanju i sistemskih propusta i upravljanja procesima.

Banka događaje operativnog rizika prati i po sljedećim linijama poslovanja: finansiranje privrednih subjekata, trgovina i prodaja, brokerski poslovi sa fizičkim licima, bankarski poslovi s privrednim društvima, bankarski poslovi s fizičkim licima, platni promet, agencijske usluge i upravljanje imovinom.

Proces upravljanja operativnim rizikom predstavlja integralni dio aktivnosti Banke koji se sprovodi na svim nivoima i omogućava identifikaciju, mjerenje, ublažavanje, praćenje i kontrolu i izvještavanje o operativnim rizicima prije njihove realizacije i u kontinuitetu u skladu sa zahtjevima i rokovima regulative. Postojeći proces se oslanja na pouzdane metode mjerenja izloženosti operativnim rizicima, bazu podataka o operativnim gubicima, ažuran sistem kontrole i izvještavanja.

Banka na dnevnom nivou prati događaje operativnih rizika i upravlja operativnim rizicima. U cilju efikasnog praćenja operativnog rizika, u svakom organizacionom dijelu Banke imenovani su zaposleni za operativne rizike, koji su odgovorni za tačnost i ažurnost podataka o svim događajima operativnog rizika, kao i za evidenciju svih nastalih događaja u bazu podataka operativnih rizika. Organizacioni dio Banke u čijoj je nadležnosti upravljanje rizicima vrši monitoring i izvještavanje o operativnim rizicima.

Mjerenje, odnosno procjena operativnog rizika Banke vrši se kroz kvantitativnu i/ili kvalitativnu procjenu identifikovanog operativnog rizika. Banka sprovodi mjerenje izloženosti operativnim rizicima kroz evidenciju događaja, samoprocjenjivanje i stresno testiranje operativnog rizika. Samoprocjenjivanje podrazumijeva procjenu izloženosti rizicima od strane organizacionih djelova u skladu sa mapom identifikovanih operativnih rizika mjerenjem mogućeg raspona, značaja za poslovanje i učestalosti događaja koji mogu da prouzrokuju gubitke, identifikovanjem nivoa kontrole koje oblasti poslovanja imaju nad ovim rizicima i mjere za poboljšanje.

Banka ne može eliminisati sve operativne rizike, ali uvođenjem odgovarajućeg kontrolnog okvira, monitoringom i ublažavanjem potencijalnih rizika uspostavlja proces upravljanja operativnim rizikom. Banka preduzima mjere u cilju ublažavanja operativnih rizika i proaktivnog reagovanja na potencijalne događaje operativnih rizika kroz permanentno praćenje svih aktivnosti, primjenu adekvatnog i pouzdanog informacionog sistema i orijentacijom na projektni pristup, a čijim sprovođenjem se unapređuje poslovna praksa i optimizuju poslovni procesi Banke.

Putem pouzdanog izvještavanja o realizaciji mjera za ublažavanje operativnih rizika, Banka je uspostavila sistem za monitoring aktivnosti koje preduzimaju organizacioni djelovi Banke u cilju umanjenja operativnih rizika i preventivnog reagovanja na događaje operativnih rizika koji su u nastajanju. Banka procjenjuje rizik povjeravanja aktivnosti trećim licima za obavljanje određenih aktivnosti u vezi sa poslovanjem Banke, a na osnovu ugovora zaključenog sa tim licima kojima se jasno određuju uslovi, prava, obaveze i odgovornosti ugovorenih strana.

U cilju nesmetanog i kontinuiranog funkcionisanja svih značajnih sistema i procesa Banke, kao i ograničavanja gubitaka u vanrednim situacijama, a u cilju ponovnog uspostavljanja oporavka sistema informacione tehnologije u slučaju prekida poslovanja, Banka je usvojila Plan oporavka aktivnosti u slučaju katastrofa.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
31. decembar 2016. godine**30. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)****Rizik izloženosti**

Ukupna izloženost Banke prema jednom licu ili grupi povezanih lica ne smije biti veća od 25% sopstvenih sredstava Banke.

Izloženost Banke prema jednom licu ili grupi povezanih lica, koja je jednaka ili veća od 10% sopstvenih sredstava Banke, smatra se velikom izloženošću Banke. Zbir svih velikih izloženosti Banke ne smije biti veći od 800% sopstvenih sredstava Banke.

Za izloženosti prema licima povezanim sa Bankom, Banka primijenjuje sljedeća ograničenja:

- ukupna izloženost Banke prema svim licima povezanim sa Bankom ne smije biti veća od 200% sopstvenih sredstava Banke;
- ukupna izloženost prema licu koje je član odbora direktora, odbora za reviziju ili izvršni direktor, uključujući i članove njegove uže porodice, smije iznositi najviše 2% sopstvenih sredstava Banke;
- ukupna izloženost prema pravnim licima koja su pod kontrolom lica iz prethodne alineje i/ili članova njihove uže porodice smije iznositi najviše 10% sopstvenih sredstava Banke;
- ukupna izloženost prema zaposlenom koji nije član odbora direktora, odbora za reviziju ili izvršni direktor, uključujući i članove njegove uže porodice smije iznositi najviše 1% sopstvenih sredstava Banke;
- ukupna izloženost prema akcionarima koji nema kvalifikovano učešće u Banci, uključujući i izloženost prema pravnim licima koja su pod kontrolom tog akcionara, smije iznositi najviše 10% sopstvenih sredstava Banke;
- ne smije iznositi više od 20% sopstvenih sredstava Banke zbir ukupne izloženosti Banke prema sljedećim licima: akcionarima koji imaju kvalifikovano učešće u Banci, uključujući i izloženost prema pravnim licima koja su pod kontrolom tih akcionara, pravnim licima koja kontrolišu lica koje kontrolišu i Banku, pravnim licima koje kontrolišu Banka.

Izloženost banke prema jednom licu ili grupi povezanih lica, kao i izloženost prema licima povezanim sa Bankom nije se kretala u okviru propisanih limita. Najveća izloženost prema jednom licu na dan 31. decembra 2016. godine iznosi 27.64% (Obveznice Republike Srbije) i iznad je propisanog maksimuma od 25% sopstvenih sredstava. Izloženost prema klijentu M-tel iznosi 27.38% i takodje je iznad propisanog maksimuma od 25% sopstvenih sredstava (napomena 27).

Rizik zemlje

Rizik zemlje je rizik koji se odnosi na zemlju porijekla lica prema kome je Banka izložena, odnosno rizik mogućnosti nastanka negativnih efekata na finansijski rezultat i kapital Banke zbog nemogućnosti Banke da naplati potraživanja od dužnika iz razloga koji su posledica političkih, ekonomskih ili socijalnih prilika u zemlji porijekla dužnika. Rizik zemlje obuhvata sljedeće rizike:

- političko-ekonomski rizik, pod kojim se podrazumijeva vjerovatnoća ostvarivanja gubitka zbog nemogućnosti Banke da naplati potraživanja usled ograničenja utvrđenih aktima državnih i drugih organa zemlje porijekla dužnika, kao i opštih i sistemskih prilika u toj zemlji;
- rizik transfera, pod kojim se podrazumijeva vjerovatnoća ostvarenja gubitka zbog nemogućnosti naplate potraživanja iskazanih u valuti koja nije zvanična valuta zemlje porijekla dužnika, i to usled ograničenja plaćanja obaveza prema povjericima iz drugih zemalja u određenoj valuti koja su utvrđena aktima državnih i drugih organa zemlje dužnika.

Banka upravlja rizikom zemlje na nivou pojedinačnog plasmana i na nivou portfolija. Mjerenje i kontrolu izloženosti pojedinačnog plasmana riziku zemlje, Banka vrši određivanjem kategorije internog rejtinga zemlje dužnika, a na osnovu rejtinga dodijeljenog od strane međunarodno priznatih rejting agencija i utvrđivanjem limita izloženosti kao procjentom od kapitala Banke u zavisnosti od kategorije internog rejtinga zemlje. Mjerenje i kontrolu izloženosti portfolija riziku zemlje Banka vrši na osnovu grupisanja potraživanja prema stepenu rizika zemalja dužnika.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
31. decembar 2016. godine

30. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)

Upravljanje kapitalom

Banka kontinuirano upravlja kapitalom. Strategija i plan upravljanja kapitalom, kao dio sistema upravljanja kapitalom, sadrži:

- načela upravljanja kapitalom;
- strateške ciljeve i vremenski period za njihovo ostvarivanje;
- način organizacije procesa upravljanja internim kapitalom sa jasnom podjelom odgovornosti;
- proces planiranja adekvatnog nivoa internog kapitala;
- način dostizanja i održavanja adekvatnog nivoa internog kapitala u budućnosti;
- alokaciju kapitala;
- relevantna kapitalna ograničenja;
- opšti plan za postupanje u nepredviđenim okolnostima.

Banka Strategijom i planom upravljanja kapitalom obezbeđuje održavanje nivoa i strukture internog kapitala koji pruža adekvatnu podršku rastu plasmana, budućih izvora sredstava i njihovog korišćenja, politiku dividendi kao i promjene u regulatornim zahtjevima.

Strateški ciljevi upravljanja kapitalom su:

- poštovanje interno utvrđenog ciljanog koeficijenta solventnosti Banke, definisanog iznad regulatorno propisanog nivoa, kao i poštovanje minimalnog pokazatelja adekvatnosti kapitala po internom pristupu na nivou Grupe (12%);
- održavanje povjerenja u sigurnost i stabilnost poslovanja;
- ostvarenje poslovnih i finansijskih planova;
- podržavanje očekivanog rasta plasmana;
- omogućenje optimuma strukture budućih izvora sredstava i njihovog korišćenja, uvažavajući činjenicu da je kapital najskuplji izvor finansiranja.

Kapitalni zahtjevi i koeficijent solventnosti Banke u skladu sa regulativom CBCG (u hiljadama EUR):

	31. decembar 2016. 1	31. decembar 2015. 2
Kapitalni zahtjev i koeficijent solventnosti		
Sopstvena sredstva Banke	17,247	24,044
Osnovni kapital	16,277	23,418
Dopunski kapital	970	626
Odbitne stavke		
Ukupno	17,247	24,044
Ukupno ponderisana bilansna aktiva	82,473	81,749
Ponderisana bilansna aktiva	77,998	79,727
Ponderisane vanbilansne stavke	4,475	2,022
Potreban kapital za tržišne rizike	-	-
Potreban kapital za operativni rizik	1,092	1,190
Potreban kapital za rizik zemlje	460	1,047
Potreban kapital za druge rizike	236	262
Koeficijent solventnosti (min 10%)	18.33	25.32%

Tokom 2016. godine pokazatelj adekvatnosti kapitala je bio znatno iznad propisanog regulatornog limita od 10%.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
31. decembar 2016. godine

30. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)

Upravljanje kapitalom (nastavak)

Banka na kontinuiranoj osnovi sprovodi proces interne procjene adekvatnosti kapitala u skladu sa prirodom, obimom i složenošću poslovnih aktivnosti, a u skladu sa Strategijom upravljanja rizicima, Politikama za upravljanje pojedinačnim rizicima i Strategijom i planom upravljanja kapitalom.

Proces planiranja adekvatnog nivoa raspoloživog internog kapitala obuhvata:

- proces interne procjene adekvatnosti kapitala (ICAAP);
- planiranje raspoloživog internog kapitala.

Proces interne procjene adekvatnosti kapitala obuhvata sljedeće faze:

Utvrđivanje materijalno značajnih rizika. Banka u internu procjenu adekvatnosti kapitala uključuje sve rizike kojima je izložena ili kojima može biti izložena, a koji su materijalno značajni za Banku.

Identifikacija svih rizika kojima je Banka izložena i utvrđivanje njihove materijalne značajnosti zasniva se na sveobuhvatnoj procjeni postojećih i potencijalnih oblasti rizika (proizvodi, aktivnosti, procesi i sistemi), finansijskog stanja Banke i procjene eksternog okruženja u kojem Banka obavlja svoju aktivnost.

Kvantifikacija rizika, odnosno računanje internih kapitalnih zahtjeva za pojedine rizike podrazumijeva mjerenje rizika i metodologije za procjenu zahtjeva za internim kapitalom, uključujući stresno testiranje. Mjerenje rizika predstavlja proces kvantifikovanja mogućeg gubitka koji proizilazi iz poslovanja, aktivnosti, procesa i sistema Banke. Prilikom kvantifikovanja mogućih gubitaka koji proizilaze po osnovu rizika kojima je Banka izložena, Banka poštuje minimalne standarde definisane aktima Centralne banke Crne Gore, te standarde Grupe, vodeći računa o obimu i složenosti aktivnosti Banke.

Nakon identifikovanja svih rizika i kvantifikovanja izloženosti prema rizicima koje proizilazi iz njih, Banka procijenjuje iznos raspoloživog internog kapitala neophodnog za pokriće kvantifikovanog nivoa rizika uključujući i rezultate stresnog testiranja.

Stresno testiranje predstavlja osnovni instrument za procjenu buduće adekvatnosti kapitala Banke. Banka sprovodi stresno testiranje u svrhe zahtjeva za internim kapitalom najmanje jednom godišnje.

Prilikom utvrđivanja iznosa raspoloživog internog kapitala neophodnog za pokriće kvantifikovanog nivoa rizika, za rizike za koje je aktima Centralne banke Crne Gore propisana metodologija, Banka koristi propisanu metodologiju izračunavanja minimalnog potrebnog kapitala, dok za rizike za koje Centralna banka nije propisala metodologiju, Banka primjenjuje sopstvene metodologije izračunavanja potrebnog kapitala. U skladu sa rizičnim profilom Banke te kompleksnosti poslova koje obavlja, Banka, može razviti i sopstvenu metodologiju za izračunavanje potrebnog kapitala i za rizike za koje CBCG propisala metodologiju.

Takođe, Banka vrši obračun potrebnog kapitala za pojedine vrste rizika u skladu sa internim pristupom na nivou Grupe.

Utvrđivanje ukupnih internih kapitalnih zahtjeva, odnosno potrebnog kapitala. Nakon identifikacije rizika kojima je Banka izložena ili može biti izložena u svom poslovanju, te utvrđivanju njihove materijalne značajnosti, kao i kvantifikacije izloženosti Banke identifikovanim rizicima i utvrđivanja kapitala potrebnog za njihovo pokriće, slijedi agregacija rizika i određivanje ukupnih internih kapitalnih zahtjeva.

Poređenje sljedećih elemenata kapitala:

- kapitala obračunatog u skladu sa odlukom o adekvatnosti kapitala banke i raspoloživog internog kapitala;
- minimalnih kapitalnih zahtjeva izračunatih u skladu sa odlukom o adekvatnosti kapitala banke i internih kapitalnih zahtjeva za pojedinačne rizike;
- zbira minimalnih kapitalnih zahtjeva izračunatih u skladu sa odlukom o adekvatnosti kapitala banke i ukupnih internih kapitalnih zahtjeva.

Izveštavanje o dobijenim rezultatima na osnovu sprovedene interne procjene adekvatnosti kapitala Banke.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
31. decembar 2016. godine

31. SUDSKI SPOROVI

Na dan 31. decembra 2016. godine protiv Banke se vodi 34 sudska spora, ukupne vrijednosti EUR 3,563 hiljada. Navedeni iznos ne uključuje eventualne zatezne kamate koje mogu biti utvrđene po okončanju sudskih sporova. Rukovodstvo Banke, pravna služba i advokati Banke procjenjuju da se ne očekuju negativni ishodi sporova koji mogu imati materijalno značajne efekte na finansijske izvještaje Banke, osim iznosa prikazanih kroz rezervisanja za sudske sporove.

Rezervisanja za očekivane gubitke po sudskim sporovima u kojima se Banka javlja kao tužena strana na dan 31. decembar 2016. godine iznose EUR 536 hiljada (31. decembar 2015. godine: EUR 76 hiljade) (napomena 24).

32. DOGAĐAJI NAKON DATUMA IZVJEŠTAVANJA

Nije bilo događaja nakon datuma bilansa stanja koji bi imali efekte na pojedinačne finansijske izvještaje Banke za 2016. godinu.

33. PORESKI RIZICI

Poreski zakoni Crne Gore se često različito tumače i predmet su čestih izmjena. Tumačenje poreskih zakona od strane poreskih vlasti u odnosu na transakcije i aktivnosti Banke mogu se razlikovati od tumačenja rukovodstva Banke. Kao rezultat iznijetog, transakcije mogu biti osporene od strane poreskih vlasti i Banci može biti određen dodatni iznos poreza, kazni i kamata. Period zastarjelosti poreske obaveze je pet godina. To praktično znači da poreske vlasti imaju prava da odrede plaćanje neizmirenih obaveza u roku od pet godina od kada je obaveza nastala. Rukovodstvo Banke smatra da su poreske obaveze evidentirane u priloženim finansijskim izvještajima pravilno iskazane.

34. DEVIZNI KURSEVI

Zvanični kursevi valuta koji su korišćeni za preračun deviznih pozicija bilansa stanja u EUR na dan 31. decembra 2016. i 2015. godine bili su:

	Paritet	31. decembar 2016.	31. decembar 2015.
USD	1	0.9487	0.9152
CHF	1	0.9312	0.9247
GBP	1	1.1680	1.3550
RSD	100	0.8070	0.8222

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
31. decembar 2016. godine

35. ZARADA PO AKCIJI

Berza i kotacija u koju su uvrštene akcije : Montenegro berza

Tržišna kapitalizacija (u hiljadama EUR)

Neto profit po akciji:

U prethodnoj godini : (1.821)

U tekućoj godini : (3.313)

Dividendna stopa :

U prethodnoj godini:(18.21%)

U tekućoj godini: (33.13%)

36. OPŠTI PODACI O BANCI

U skladu sa Odlukom o sadržaju, rokovima i načinu sačinjavanja i dostavljanja finansijskih izvještaja banaka („Sl. list CG“, br. 15/12 i 18/13) opšti podaci o Banci su prezentirani kako slijedi:

Naziv Banke: KOMERCIJALNA BANKA A.D., BUDVA;

Adresa: Budva, Poslovni centar Podkošljun b.b.;

Matični broj: 02373262

Telefon/Fax: Tel: + 382 (0) 33/426-340

Adresa internet stranice: <http://www.kombankbd.com>

Adresa elektronske pošte: office@kombank.co.me

Banka ima 3 filijala i 10 ekspozitura.

Broj zaposlenih na dan 31. decembra 2016. godine je 133 zaposlenih.

Žiro račun: 907-52501-48

	Ime i prezime	Mjesto
1. Predsjednik	Alexander Picker	Salzburg
2. član	Savo Petrović	Beograd
3. član	Tatjana Matijaš	Beograd
4. član	Ivan Saveljić	Podgorica
5. član	Mirko Marojević	Podgorica

Glavni izvršni direktor i Izvršni direktor Mirko Marojević
 ovlašćen za potpisivanje Podgorica

Revizorska kuća koja je izvršila reviziju finansijskih izvještaja za 2016.godinu je Ernst & Young Montenegro d.o.o Podgorica, ul. Serdara Jola Piletića 81000 Podgorica, a za 2015. BDO d.o.o Podgorica, Bulevar Sv.Petra Cetinjskog 106.

Lice odgovorno za sastavljanje
 finansijskih izvještaja

Glavni Izvršni direktor

Zoran Gogić

Mirko Marojević